

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

Diyaloğu ve özümü Teşvik Etmek: Avrupalı Parlamenterler Türkiye Hakkında Ne Düşünüyor?

Zerrin Cengiz, Aybars Görgülü, Mehmet Ünlü, Samuel Doveri Vesterbye

Diyaloğu ve özümü Teşvik Etmek: Avrupalı Parlamenterler Türkiye Hakkında Ne Düşünüyor?

Zerrin Cengiz, Aybars Görgülü, Mehmet Ünlü, Samuel Doveri Vesterbye

TESEV
YAYINLARI

Diyaloğu ve özümü Teşvik Etmek: Avrupalı Parlamenterler Türkiye Hakkında Ne Düşünüyor?

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
Turkish Economic and Social Studies Foundation

Mecidiye Mahallesi, Dereboyu
Caddesi No:41 Kat:2-3-4 34347
Ortaköy-İstanbul
Tel: +90 212 292 89 03 PBX
Fax: +90 212 292 90 46
info@teseiv.org.tr
www.teseiv.org.tr

Yazarlar:
Zerrin Cengiz
Aybars Görgülü
Mehmet Ünlü
Samuel Doveri Vesterbye

Çevirmen: Tayfur Ergin

Tasarım: Myra
Yayın Kimliği Tasarımı: Rauf Kösemen
Sayfa Düzeni: Gülderen Rençber Erbaş
Koordinasyon: Engin Doğan

Baskı: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Cad. Göl Sok. No : 1 Yenibosna
Bahçelievler/İSTANBUL-TÜRKİYE
Tel: 0212 656 49 97

TESEV YAYINLARI

ISBN 978-605-5332-75-4

Copyright © Ekim 2015

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV'in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

İçindekiler

ÖNSÖZ, 5

GİRİŞ, 7

METODOLOJİ, 14

TEMEL BULGULAR, 19

ANALİZ, 23

1. BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN ÜYELİĞİNE DAİR EVET/HAYIR TUTUMU, 24

2. BÖLÜM

TOPLUMDA TÜRKİYE'NİN ÜYELİĞİNE KARŞI ÖNYARGININ VARLIĞI, 27

3. BÖLÜM

PARLAMENTERLERİN DİLE GETİRDİĞİ KİŞİSEL ÖNYARGILAR, 30

4. BÖLÜM

PARLAMENTERLERİN TÜRKİYE HAKKINDAKİ TAVIRLARINI NELER ETKİLİYOR?, 32

5. BÖLÜM

PARLAMENTERLERİN TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNE DAİR TEMEL KAYGILARI, 36

SAHA ARAŞTIRMASINA DAYANAN POLİTİKA ÖNERİLERİ, 39

TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİN GELECEĞİNE DAİR GENEL POLİTİKA ÖNERİLERİ, 41

KAYNAKÇA, 42

EK 1, 45

EK 2, 49

Teşekkür

Bu projeye yapmış olduğu değerli katkılarından ötürü Sabiha Senyücel Gündoğar'a; içten desteği ve yardımları için Prof. Dr. Ayhan Kaya'ya; özverili çalışmaları için Aylin Gamba, Burcu Yeşil, Muratcan Sabuncu ve Yiğit Bayman'a teşekkür ederiz.

Önsöz

*Ayhan Kaya, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Direktör, Avrupa Birliği Enstitüsü*

Türkiye zor zamanlardan geçiyor. 7 Haziran 2015 seçimleri sonucunda bir koalisyon hükümeti kurulamamasından dolayı Türkiye tarihinde ilk kez genel seçimleri tekrar ediyor. Diğer yandan, Suriyeli mülteci krizi ülkeyi hiç olmadığı kadar derinden etkilerken, ekonomik ve finansal piyasalar da iyi durumda değiller. Bu şartlar altında, AB üyeliği süreci daha önceye kıyasla gündemde daha az sözü edilen bir konu haline gelmiştir. Aynı şekilde Avrupa Birliği'nden de Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik karışık sinyaller gelmektedir. AB üyesi ülkelerin Türkiye-AB ilişkilerinin mevcut durumu hakkında tutarsız bakış açılarına sahip olması katılım süreci için önemli bir engel teşkil etmektedir. Ayrıca, görünen o ki Avrupa toplumunun çoğunluğu hala demokrasi, insan hakları, basın özgürlüğü, şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından Türkiye hakkında olumsuz düşünmektedir. Bu bağlamda, TESEV ve Young Friends of Turkey (YFoT), hem ulusal hem de Avrupa düzeyinde parlamenterlerin Türkiye'nin olası AB üyeliğini nasıl algıladıklarını açıklığa kavuşturmak amacıyla vaktinde bir araştırma gerçekleştirmiştir.

Araştırma ekibi, hepsi siyasi yelpazenin farklı taraflarından olmak üzere ulusal düzeyde 30, Avrupa düzeyinde ise 27 parlamenter ile görüşmeler yapmıştır. Araştırma temel olarak, Türkiye'nin katılım süreci hakkındaki algıların önyargılardan ne derece etkilendiğini ve bu tür sorunları ortadan kaldırmak için başvurulabilecek çözüm yollarını analiz ederek, ulusal yasa yapıcıların retoriğini anlamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın bulguları Avrupalı parlamenterlerin çoğunun Türkiye'nin üyeliğini desteklediğini göstermekte, ancak bununla birlikte büyük bölümü de siyasi önyargıların katılım sürecini etkilediğini düşünmektedir. Bu aslında oldukça dikkat çekici bir bulgu olarak öne çıkmakta ve Türkiye'nin yasama düzeyinde Avrupa'ya entegrasyonunun, 2005 yılında katılım müzakereleri başladığından beri tüm siyasi zorluklara rağmen başarılı olduğuna işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, AB üye ülkelerindeki ve söylemlerdeki önyargı türlerini ve siyasetleştirilmiş eylemleri de ortaya çıkarmaktadır. Bu bulgu, parlamenterlerin söylediklerine dayanmaktadır ve literatür yapılacak yeni çalışmalar ışığında söylem analiziyle de incelenmelidir.

Buna ek olarak, bu araştırmanın bulguları, görüşülen parlamenterlerin Türkiye'deki kişisel özgürlükler, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, insan hakları, demokrasi, Kürt sorunu, yerel siyasi gelişmeler ve otoriter eğilimlerin artması konularında önemli endişelere sahip olduğunu da göstermektedir. Ayrıca, elde edilen bulgulara göre, Türkiye'nin üyeliğine karşı artan dini ve kültürel hoşgörüsüzlükten dolayı, Avrupa'nın temel değerlerinden biri olan kültürel çeşitlilik de kaybolma riski yaşamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, bu çalışma ustalıkla gerçekleştirilmiş bir araştırma ve bilimsel değerlendirmeden oluşmaktadır. Böylesine kapsamlı bir araştırmayı memnuniyetle karşıladığımı belirtir ve araştırma ekibini yaptıkları bu titiz çalışmadan dolayı tebrik ederim. Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa'ya entegrasyonunun AB'deki eski parlamenterlerin Türkiye'nin üyeliğine karşı geliştirdikleri düşünceleri nihayet yumuşattığını görmekten mutluluk duyuyorum. Son olarak umuyorum ki, Avrupa toplumunun Türkiye'deki mevcut gidışat hakkındaki ümitsizliğinin içeriğini analiz etmek amacıyla, bu tip araştırmalar Avrupa toplumu düzeyinde de genişletilir.

Giriş

Avrupa Birliği'ne (AB) tam üyelik, son 30 yılda Türkiye'yi yöneten tüm hükümetlerin dış politikadaki önemli hedeflerinden biri olmuştur. Bu bağlamda, Türkiye 1999'dan beri AB üyeliğine aday ülke statüsündedir ve 2005 yılında da üyelik müzakerelerine resmen başlamıştır. Bu olumlu ivmeye rağmen, 2015 yılının ortası itibarıyla, Türkiye tam üyelik perspektifinden oldukça uzak bir görüntü çizmektedir. Katılım müzakerelerinin başladığı tarihten 10 yıl sonrasına baktığımızda, iki tarafın da kendi iç sorunlarıyla meşgul olduğunu ve resmi müzakere sürecinde de belirsizlikler yaşandığını görmekteyiz. Günümüzün siyasi iklimi iyimser bir görüntü vermemesine rağmen, Türkiye'nin tam üyelik hedefleri hala geçerliliğini korumaktadır. Özellikle ülkenin büyüklüğü ve demografisi dikkate alındığında, Türkiye'nin üyeliğinin diğer ülkelerin katılım süreçlerinden farklı olduğu açıkça görülebilmektedir. Bununla birlikte, eğer üyelik kriterleri tamamen yerine getirilirse, Türkiye'nin AB'den adil bir muameleyi ve değerlendirmeyi hak ettiğini de belirtmek gerekmektedir. Bu noktada, Türkiye'nin katılım sürecine dair sosyo-kültürel önyargı ve ayrımcılığın nasıl üstesinden gelineceği sorusuyla karşılaşmaktadır.

Türkiye'nin katılım sürecine yönelik millî ve kültürel önyargılarla ilgili çeşitli sorunları işaret eden, sosyo-kültürel önyargılar ve ayrımcılığın nasıl üstesinden gelineceğine dair giderek artan akademik ilginin yanı sıra, medya da bu konuya daha çok yer vermektedir. Avrupa Birliği'nin çeşitli üye ülkelerinin kanun koyucuları ve seçmenleri; din, kültür ve ayırım gözetilen diğer konulara ilişkin sosyo-kültürel önyargılara dayanarak süreci zora soktuğundan, teknik ölçütlere ve siyasi kriterlere dayanan katılım sürecinin sıklıkla tarafsızlığından şüpheli görülmektedir. Bu da teorik olarak kültürel önyargıdan ziyade teknik ve politik performansa dayanan tarafsız bir seçim olarak görülen genişlemenin temeliyle çeliştiği için, daha fazla araştırma yapmayı ve daha gelişmiş bir anlayışı ortaya koymayı gerektirmektedir.

Bu rapor, Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki kanun koyucuların ifade ettiği hususları daha iyi anlayarak, Türkiye'ye yönelik hoşgörüsüzlüğü ve sosyo-kültürel önyargıları önemli ölçüde azaltabilecek nitelikteki ayrımcılığın önlenmesiyle ilgili atılacak adımlara ışık tutmayı amaçlayan kapsamlı bir araştırma projesinin bulgularını yansıtmaktadır. Çeşitli AB üyesi ülkelerdeki bazı yasa yapıcıların ve yerel seçmenlerin, dini, kültürel ve diğer faktörlere dayanan sosyo-kültürel önyargılarının, Türkiye'nin üyelik sürecini orantısız düzeyde zorlaştırdığı açıkça görülmektedir. Genişlemenin temelinde kültürel referanslardan ziyade adil değerlendirme ve performansın yattığı dikkate alındığında, bu durum konu ile ilgili daha fazla araştırma yapılmasını ve durumun daha iyi anlaşılmasını gerektirmektedir. Ayrıca, söylem ve millî retorikte sosyo-kültürel farkı öne sürmek, önyargılara ve Türkiye karşıtı oy verme eğilimlerine zemin hazırlamakta ve bu da katılım sürecini sürekli etkilemektedir. Üye ülke düzeyinde artan kültürel ayrımcı konuşmalar ve siyasi retorik dikkate alındığında, Türkiye'nin üyeliğine objektif standartlar gereği karşı durmanın AB düzeyinde uygulanabilirliği de azalmaktadır. Bununla eş zamanlı olarak, Avrupa'nın temel değerlerinden biri olan kültürel çeşitliliğin artırılması da kaybolma riski yaşamaktadır. Dolayısıyla bu rapor, konuyla ilgili orijinal veriler üreterek, Türkiye-AB diyalogunun iyileştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla, Türkiye'nin üyeliğine karşı söz konusu ayrımcılığın mahiyetini ve kapsamını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu konuda özellikle milletvekilleriyle görüşülmesinin amacı, ülkelerin kanun koyucularının ayrımcı retorliğini layığıyla anlamak ve aynı zamanda Türkiye'nin katılım sürecine dair algıların önyargılardan ne derece etkilendiğini ve bu sorunları çözmek için ne tür çözüm yollarının mevcut olduğunu kavramaktır. Rapor, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri hakkında özet niteliğindeki temel bilgilerle başlamakta, araştırmanın metodolojisi ve sosyo-kültürel önyargının tanımı ile devam etmektedir. Daha sonra, birbirini takip eden beş bölümde, araştırma projesinin bulgularının analizine odaklanılmıştır. Rapor, hem Türkiye'ye hem de Avrupa Birliği'ne yönelik politika önerileriyle sona ermektedir.

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

AB'nin temelleri, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kıtada kalıcı bir barış tesis etmek amacıyla atılmıştı. Dönemin Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 1950 yılında, Fransız bürokrat Jean Monnet tarafından kaleme alınmış bir tasarıya dayanarak, Batı Avrupa'da kömür ve çelik sanayileri için bir ortak pazar kurma fikrini önermişti. Altı Avrupa ülkesi (Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Almanya, Fransa ve İtalya) bu tasarımı değerlendirdi ve 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması'nı imzalamayı kabul etti. Buradaki amaç, Fransa ile Almanya arasında başka bir savaşın önlenmesine yardımcı olabilecek yeni bir ekonomik ve siyasi çerçeve ortaya koymaktı. Böylece tarihte ilk kez, o zamana kadar sadece ulus devlet çerçevesinde ele alınan politikayla ilgili temel konulardan bazıları, uluslar üstü bir teşkilata devredildi. Buna ek olarak, bu kapsamlı ekonomik bütünleşmenin nihai olarak bir siyasi birliği de beraberinde getirmesi amaçlanmıştı.¹

1957'de topluluğun üyeleri arasında hem ekonomik hem de politik olarak daha derin bütünleşmeyi amaçlayan Roma Antlaşması imzalandı. Antlaşma kapsamında bir ortak pazarın, Avrupalı çiftçileri korumak ve desteklemek amacıyla ortak bir tarım politikasının ve bir ortak dış ticaret politikasının oluşturulması tasarlandı ve bu da nihayetinde 1958 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasını sağladı. 1968 itibarıyla tüm iç gümrük vergileri kaldırıldı ve bunun sonucunda Avrupa ülkeleri arasındaki ticaret gelişmeye başladı. Ayrıca, Roma Antlaşması, Euratom olarak da bilinen ve nükleer enerjinin barışçıl bir biçimde kullanılmasını temin etmek amacıyla birleşik ve daha güvenli bir Avrupa nükleer pazarı oluşturan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu kuran bir antlaşma da içeriyordu.

AET bünyesine yeni üye ülkeler katarak daha da genişlemeye devam etti ve bunun sonucunda 1992'de bugünkü Avrupa Birliği'ni kuran Maastricht Antlaşması (Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinir) imzalandı. Maastricht Antlaşması, topluluğun kurumlarını ve karar alma süreçlerini önemli düzeyde değiştirdi, Avrupa vatandaşlığı kavramını getirdi, parasal birlik ve ortak para biriminin temellerini attı. Bu gelişme ile birlikte Avrupa Birliği'nin büyüklüğü (*Avusturya, Norveç ve Finlandiya olmak üzere ASTB üyelerinin de katılımıyla 1995 yılında 15 üye*) ve kapsamı kültürel, politik, toplumsal, ekonomik, çevresel ve adli alanlar gibi her açıdan biraz daha genişledi. Birliğin en temel iki antlaşması olan Maastricht ve Roma Antlaşmalarını tadil eden 2007 Lizbon Antlaşması'nın imzalanması dâhil olmak üzere, Avrupa Birliği 2004 ve 2007 yılındaki Doğu Genişlemesi turları gibi reformasyon süreçlerinden geçti. Günümüzde ise AB 28 tane derinden bütünleşmiş üyesiyle birlikte dünyanın en büyük uluslarüstü ve hükümetler arası birliklerinden biri olarak öne çıkıyor.

¹ *Encyclopædia Britannica'da Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) makalesi. Alındığı kaynak: <http://www.britannica.com/topic/European-Coal-and-Steel-Community>*

AB-Türkiye ilişkileri, 1959'da Türkiye'nin AET'ye başvurusu ile başladı. Topluluğun Türkiye'ye yanıtı, Türkiye'nin koşulları ülkenin tam katılımına izin verene kadar yakın bir işbirliği kurulması yönünde oldu.² Bu da 1963'ün Eylül ayında imzalanan Ankara Anlaşması ile sonuçlanan bir ortaklık çerçevesinin oluşturulmasını gerektirdi. Bu anlaşmanın amacı, Türkiye ile AET arasında bir gümrük birliğinin kurulmasıyla tam üyeliğe ortam hazırlamaktı. Ankara Anlaşması kapsamında bir Karma Parlamento Komitesi ile birlikte Ortaklık Komisyonu kuruldu ve bu iki kurum, Türkiye ve Avrupa'nın parlamenterlerini daha iyi ilişkiler kurulması adına bir araya getirdi. 1970'de imzalanan Anlaşmaya Katma Protokol'de ise iki taraf arasında ticaret de dâhil olmak üzere daha derin bir bütünleşme ve gümrük tarifelerinin ve kotalarının kaldırılmasına yönelik bir zaman çizelgesi belirlendi. Buna göre, eğer protokol kapsamındaki bütün koşullar tamamen yerine getirilirse, malların ve hizmetlerin serbest dolaşımı ile Türkiye-AET mevzuatının çeşitli alanlarda uyumlu hale getirilmesi 22 yılda tamamlanacaktı.

1980'li yılların başında, Türkiye'deki askeri darbeden dolayı ilişkiler durgunlaştı, ancak 1983'teki seçimlerden sonra tekrar kuruldu. Bu arada, Türkiye, "24 Ocak Kararları (1980)" ile ekonomi politikasında ithal ikameci modelden serbest piyasa ekonomisine geçiş yaptı³. Bu gelişmeler ışığında, iki taraf arasındaki ilişkiler normalleşme noktasına geldi ve Türkiye 1987 yılında birliğe tam üyelik başvurusunda bulundu. Konsey, Türkiye'nin başvurusunu bir görüş hazırlanması amacıyla Avrupa Komisyonu'na (AK) yönlendirdi. İki yılda hazırlanan ve yayınlanan görüşte, Türkiye'nin üyeliğe ehil olduğu onaylandı. Ayrıca, Türkiye'de daha elverişli koşullar olması talep edildi ve bir Gümrük Birliği kurulmasının hemen öncesinde genişleme projesine odaklanmanın zorlukları vurgulandı.

Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği resmi olarak 1 Ocak 1996 tarihinde başladı ve bu kapsamda iki taraf arasında bir serbest ticaret bölgesi kuruldu. Buna müteakip, 1990'lı yılların sonunda ilişkilerde siyasi bir dönüm noktası yaşandı. Avrupa Konseyi, Komisyon'un 1999 *Türkiye Düzenli İlerleme Raporu*'na dayanarak, Türkiye'ye 1999'un Aralık ayında düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde AB üyeliği için 'aday ülke' statüsü verdi. Bu gelişme, eğer Türkiye Kopenhag'daki 1993 Avrupa Konseyi Zirvesi'nden sonra tanımlanan 'Kopenhag Kriterleri'ni (Katılım Kriterleri olarak da bilinir) yerine getirirse, AB'ye tam üye olabileceği anlamına geliyordu. Kopenhag Kriterleri, başvuran ülkelerin üye olabilmek için uyması gereken zorunlu koşullardan oluşuyordu. Bu koşullar şunlardı:

- *siyasi kriterler: demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların varlığı;*
- *ekonomik kriterler: işleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanı sıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısıyla baş edebilme kapasitesine sahip olunması.*
- *müktesebatı etkili bir şekilde uygulayacak idari ve kurumsal kapasiteye ve üyeliğin yükümlülüklerini üstlenebilecek güce sahip olunması.*⁴

Adaylık statüsünden sonra, AK, Türkiye için bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlamaya başladı ve bunu 8 Mart 2001'de ilan etti. Ayrıca, 26 Şubat 2001'de Genel İşler Konseyi tarafından, Katılım Ortaklığı'nın hukuki dayanağının düzenlenmesine dair bir çerçeve kabul edildi. Bu iki dokümanın kabul edilmesiyle, katılım sürecinin yasal prosedürüne dair önemli bir bölüm tamamlanmış oldu. Türkiye tarafındaki önemli bir resmi adım olarak ise, 2000

2 AB-Türkiye İlişkileri Hakkında Bilgi. Alındığı kaynak: <http://www.etcf.org.tr/EN/Genel/BelgeGoster.aspx?17A16AE30572D313AAF6AA849816B2EF3143C82B0599388A>

3 "24 Ocak Kararları", serbest piyasa ekonomisinin getirilmesi ve dış ticaretin serbestleştirilmesi gibi Türkiye ekonomisinde yapısal değişiklikler yapan bir liberal ekonomik programı ifade etmektedir.

4 Avrupa Komisyonu."Katılım Kriterleri." 7 Eylül 2012. Web. Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm

yılında Avrupa Birliği Genel Sekreterliği kuruldu. Sekreterlik, Başbakanlık ile işbirliği halinde, kamu kurumlarının reformunu ve uyum sürecini koordine etmek, ilgili komiteler ve gruplarca alınan kararların uygulanmasına rehberlik etmek, hükümet kararlarına göre gerekli araştırma ve incelemeleri yapmak ve resmi zeminlerde çalışmalar yapmakla yetkilendirildi.⁵ Avrupa Birliği Genel Sekreterliği daha sonra 2011 yılında Avrupa Birliği Bakanlığı haline getirildi ve şu anda müzakereler ile bahsi geçen alanlar konusunda çalışmaya devam etmektedir.

2005 yılının Ekim ayında, Katılım Müzakereleri resmi olarak tarama süreci ile başladı. Bu süreç, Türkiye'nin önemli bir bölümünü benimsemesi ve uygulaması beklenen "Avrupa Birliği Müktesebatı" ile ilgili performansının fasıl fasıl incelenmesi anlamına gelmektedir. Uygulamada kolaylık sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği Müktesebatı her biri ayrı bir konuyla ilgili 35 fasla ayrılmıştır. Müzakereye açılan ilk fasıl olan *Bilim ve Araştırma* başlıklı 25. Fasıl, 2006 yılında geçici olarak kapanmıştır. Bugüne kadar 13 fasıl daha müzakereye açılmış ancak bunlardan hiçbiri kapanmamıştır. 11 Aralık 2006 tarihli AB Konseyi Kararı ile 8 fasıl bloke edilmiştir ve Türkiye, Ortaklık Anlaşması kapsamında taahhütlerini⁶ yerine getirene kadar hiçbir fasıl geçici olarak kapatılmayacaktır.⁷ Hâlihazırda askıya alınmış olan bu sekiz fasıl şunları içermektedir: *malların serbest dolaşımı, iş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, mali hizmetler, tarım ve kırsal kalkınma, balıkçılık, taşımacılık politikası, gümrük birliği ve dış ilişkiler*.⁸ Bunlara ek olarak, Fransa, 2007 yılında, *ekonomik ve parasal politika, bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu, mali ve bütçesel hükümler ve kurumlar* olmak üzere 5 fasılın açılmasına izin vermeyeceğini açıklamıştır (bunlardan biri daha önce Konsey kararı ile bloke edilmiştir). Daha sonra 2009'da 6 fasılın daha açılmasını engelleyecek adımlar atılmıştır (*işçilerin serbest dolaşımı, enerji, yargı ve temel haklar, adalet özgürlük ve güvenlik, eğitim ve kültür ve dış güvenlik ve savunma politikaları*).⁹

Bu gelişmelere ve Türkiye-AB ilişkilerinin durma noktasına gelmesine rağmen, 2012'nin Mayıs ayında Ankara'da ilişkilere yeni dinamikler kazandırmak amacıyla, Avrupa Komisyonu Genişleme ve Komşuluk Politikasından Sorumlu Üyesi Ştefan Füle ile Avrupa Birliği Bakanı Egemen Bağış tarafından yeni bir 'pozitif gündem' süreci başlatıldı.¹⁰ Pozitif gündem çerçevesinde, sekiz fasılla ilgili konularda çalışma grupları oluşturuldu: *iş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi, şirketler hukuku, bilgi toplumu ve medya, istatistik, yargı ve temel haklar, adalet, özgürlük ve güvenlik, tüketicinin ve sağlığının korunması ve mali kontrol*.¹¹

Müzakere çerçevesiyle ilgili başka bir gelişme ise Fransa Dışişleri Bakanı'nın 12 Şubat 2013 tarihinde, engellenmiş fasıllardan biri olan AB müktesebatının 22. fasılının (*Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu*) açılması

5 AB Bakanlığı. "Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun." Alındığı kaynak: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=289>

6 Dışişleri Bakanlığı. "Türkiye-AB İlişkileri." Alındığı kaynak: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>

7 Avrupa Birliği'nin Genişlemesini Müteakiben Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye Arasında Ortaklık İlişkisi Kurulmasına Dair Anlaşmaya KATMA PROTOKOL. (2005). Avrupa Birliği Resmî Gazetesi, 58-68. Alındığı kaynak: <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=2281>

8 Avam Kamarası. "UK-Turkey Relations and Turkey's Regional Role - Foreign Affairs Committee Contents." Alındığı kaynak: <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmfa/1567/156711.htm#note425>

9 Dışişleri Bakanlığı. "Türkiye-AB İlişkileri." Alındığı kaynak: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>

10 Basın Bildirisi Veritabanı. Avrupa Komisyonu. Alındığı kaynak: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-359_en.htm

11 Basın Bildirisi Veritabanı. Avrupa Komisyonu. Alındığı kaynak: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-359_en.htm

tarafı olduğunu açıklamasıyla yaşandı.¹² AB ile Türkiye 5 Kasım 2013 tarihinde, üç yıldır yaşanan açmazdan sonra katılım görüşmelerini tekrar rayına oturtarak, bu fasılla ilgili müzakerelere resmen başladı. Fransa Dışışleri Bakanlığı, Türkiye'nin kilit bir ortak olarak öneminin ve daha iyi dinamik ilişkiler için birlikte hareket etmenin gerekli olduğunun altını çizdi.¹³

Türkiye ile AB'nin 16 Aralık 2013 tarihinde Geri Kabul Anlaşması'nı imzalaması ve Vize Serbestisi Diyalogu'nu başlatması ile nispeten yakın geçmişte önemli bir adım atılmış oldu. Anlaşma, 2014'ün Haziran ayında TBMM tarafından onaylandı. Yetkililerce de belirtildiği üzere, "AB-Türkiye geri kabul anlaşmasının ana hedefi; mütakabiliyet esasına dayalı olarak, diğer tarafın topraklarına yasadışı yollardan giren ya da bu topraklarda yasadışı yollardan ikamet eden kişilerin ilgili tarafça uygun ve ivedi bir şekilde geri kabulüne yönelik prosedürleri ortaya koymaktır."¹⁴ Bu anlaşmanın imzalanması, her iki tarafın daha güçlü ve derin ilişkiler kurma niyetini ortaya koymuştur. Ayrıca, Türkiye ile AB arasında, göçmenlik gibi ortak bölgesel sorunlarla ilgili işbirliği açısından önemli bir gelişmeyi de beraberinde getirmiştir.

Komisyon 1998'den beri yıllık olarak Türkiye İlerleme Raporu yayınlamaktadır ve Avrupa Parlamentosu (AP) bu yayınlara dayanarak, bir "Türkiye Kararı" çıkarmaktadır. Bu kararlardan sonuncusu, 10 Haziran 2015 tarihinde alınmıştır. Buna ek olarak, Karma Parlamento Komitesi (KPK) hala katılım süreci hakkındaki görüşlerin paylaşılmasına yönelik bir platform işlevi görmeye devam etmektedir. KPK, zamanında Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Avrupa Parlamentosu tarafından kurulan, 1965'ten bu yana Türkiye ile AB arasındaki tek parlamento organıdır. KPK'nin son toplantısı, 19-20 Mart 2015 tarihlerinde Ankara'da düzenlenmiştir.¹⁵

Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerde yaşanan son gelişmelerle ilgili olarak, AK tarafından yayınlanan düzenli İlerleme Raporları¹⁶, mevcut durum ve Türkiye'nin AB'nin perspektifinden nasıl algılandığına dair önemli bilgi kaynakları niteliğindedir. Komisyon son üç yılda, Türkiye'nin özellikle siyasi kriterlerle ilgili gelişmelerle alakalı olarak karışık bir görüntü verdiğini rapor etmektedir. Bu üç raporun hepsinde, Türkiye'nin, kendi bölgesinde ve komşularını da içeren daha geniş bir bölgede önemli bir aktör olarak, Avrupa Birliği'nin önemli bir ortağı olarak görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca, enerji güvenliği, göçmen politikası, dış politika ve güvenlik konularında daha fazla işbirliği yapılması gerektiğinin altı çizilmektedir. Gelişmeler hususunda, üçüncü ve dördüncü yargı reformu paketleri, güvenlik güçlerinin sivil gözetimi, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun (Ombudsman) kurulması, AB ile daha fazla ekonomik bütünleşme, Pozitif Gündem ve Vize Serbestisi Diyalogu'nun başlatılması, 2013'ün Aralık ayında imzalanan Geri Kabul Anlaşması, enerji, adalet ve iç işleri alanlarında artan işbirliği oldukça olumlu bulunmuştur.^{17,18,19}

12 Londra Fransa Büyükelçiliği. "France Backs Opening New Chapter of EU Talks with Turkey." 15 Şubat 2013. Alındığı kaynak: <http://www.ambafrance-uk.org/France-wants-to-give-new-boost-to>

13 Londra Fransa Büyükelçiliği. "France Backs Opening New Chapter of EU Talks with Turkey." 15 Şubat 2013. Alındığı kaynak: <http://www.ambafrance-uk.org/France-wants-to-give-new-boost-to>

14 Cecilia Malmström'ün AB-Türkiye Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının TBMM'de Onaylanması Hakkında Açıklaması. 26 Haziran 2014. Alındığı kaynak: http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-210_en.htm

15 Türkiye Dış İşleri Bakanlığı. "Türkiye - AB İlişkileri." Web. Alındığı kaynak: <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>

16 İlerleme Raporları, Komisyon'un planlarını ve genişleme politikalarını açıklayan Genişleme Stratejisi dokümanlarına ilave niteliğindedir. İlerleme Raporları, resmi ve potansiyel aday ülkelerin her biri için ayrı ayrı yazılır.

17 Türkiye İlerleme Raporu. Avrupa Komisyonu (2012). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

18 Türkiye İlerleme Raporu. Avrupa Komisyonu (2013). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf

19 Türkiye İlerleme Raporu. Avrupa Komisyonu (2014). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_

Kürt Sorunu'ndan üç raporda da özellikle bahsedilirken, sorunun hem yasal zeminde hem de uygulamada çözümüne dair 2012'den 2015'e kadar gözlemlenebilecek bir iyileşme eğilimi içinde olduğu belirtilmektedir. Azınlıkların korunması, barışçıl çözüme ve çözüm sürecine dair daha iyi bir yasal dayanak oluşturulmasına yönelik çabalar konusunda ilerleme olduğu kaydedilmektedir. Bununla birlikte, uygulamada temel haklara saygı ve temel hakların korunması, demokrasi ve hukukun üstünlüğü konularında geriye doğru bir eğilim olduğu da belirtilmektedir. Yeni anayasa ve demokratikleşme paketlerine dair girişimler ve yasaların AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesine dönük çabalar her seferinde takdir edilmesine rağmen, bu reformların uygulamada ciddiye alınıp alınmadığı bir soru işareti durumundadır. Özellikle 2013 Aralık yolsuzluk skandallarından sonra, yargının bağımsızlığı ve hukukun üstünlüğü ile ilgili artan bir endişe olduğu gözlemlenmektedir. Komisyon ayrıca, ülkede giderek artan bir siyasi kutuplaşmanın varlığını ve siyasi alanın tamamında barışçıl diyalogun eksikliği olduğunu belirtmektedir. Komisyon'un Türkiye'ye Ankara Anlaşması'nın Katma Protokol'üne riayet etmesi konusunda çağrıda bulunması ise bütün raporlarda dikkati çeken bir nokta olarak öne çıkmaktadır.

Genel olarak, bu üç İlerleme Raporu Türkiye'nin müktesebatın ticaret, finans, bilim ve araştırma ile dış ilişkilerle ilgili çeşitli fasıllarına uyum konusunda ilerleme kaydettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, Türkiye'den yargı ve temel haklar, adalet, özgürlük ve güvenlik, çevre ve iklim değişikliği, fikri mülkiyet hukuku ile tarım ve kırsal kalkınma alanlarında çaba ve önemli bir ilerleme göstermesi beklenmektedir.

Son üç ilerleme raporu ne kamuoyunda ne de Türkiye'deki siyaset yapıcılarda büyük ilgi uyandırmamıştır. Ankara, AB raporlarının genellikle iyi tarafına bakarken, medya da 2005 sonrası dönemle karşılaştırıldığında konuya daha az ilgi göstermektedir. Bunun arkasında yatan temel neden ise AB'nin Türkiye'yi tam üye olarak kabul etmeye yönelik "gitgide artan ilgi eksikliği" olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum elbette Türk tarafında da bir heves kırılması yaratmıştır. 35 müzakere faslından 17 tanesi siyasal sebeplerden ötürü AB kanadı tarafından bloke edilmektedir. Yaşanan prosedürel çıkmaza ek olarak, Türkiye'nin Avrupalılar arasında "popüler" olmaması da bu duruma katkıda bulunmakta ve ülkenin Müslüman kimliğinin halk arasındaki bu düşüncenin temelinde olduğu görülmektedir.²⁰ Çeşitli anketlerde ve kamuoyu yoklamalarında da belirtildiği üzere, Avrupa toplumu çoğunlukla dini ve kültürel farklılıklarından ötürü Türkiye'ye olumsuz bakmaktadır. Fransa, Almanya, Polonya, İspanya ve İngiltere'deki bir kamuoyu yoklamasının sonuçlarının işaret ettiği üzere, "Avrupa toplumları, 'ekonomik refah' ve 'demokrasi' gibi iki tane kültür dışı faktörü Avrupa kimliğinin temel bileşenleri olarak gördüğü halde, Türkiye ile ilgili fikirlerini geliştirirken kültürel normlar ve değerler ön plana çıkmaktadır".²¹ Başka göstergelerde ve anketlerde de kültürel ve kimliksel nedenlerden dolayı Türkiye'nin Avrupalılar arasında seilmeyen bir ülke olduğu, bu sebeplerden ötürü de Avrupa değerleriyle bağdaşmadığı sonucu görülmektedir. 2011 Transatlantik Eğilimler başlıklı araştırmanın sonuçlarına göre de "Avrupalıların sadece %31'i, siyasi elitlerin ise %62'si Avrupa ile Türkiye'nin ortak değerleri paylaştığını kabul etmektedir".²² Ayrıca araştırmaya göre, "Avrupalıların sadece %21'i, siyasi elitlerin de %52'si Türkiye'nin AB'ye girmesini istemektedir".²³

documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

20 Hakura, F. (2005). Turkey and the European Union. Nicholas Kitchen (Editör). <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/eu.pdf>

21 Yılmaz, Hakan. (2009) Avrupalıların Müstakbel Bir AB Üyesi Olarak Türkiye'ye Bakışları. http://www.academia.edu/3075715/Problems_of_Europeanization_and_European_Perceptions_of_Turkey_as_a_Future_Member_State

22 Hakura, F. (2005). Turkey and the European Union. Nicholas Kitchen (Editör). <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/eu.pdf>

23 Hakura, F. (2005). Turkey and the European Union. Nicholas Kitchen (Editör). <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/eu.pdf>

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği hakkında nispeten olumsuz bir kamuoyu olmasına rağmen, Avrupalı kanun koyucuların bu olumsuz tutumu ne derece paylaştığını ölçmek önem taşımaktadır. Kamuoyunun zaman içinde değişebileceği öne sürülebilir, ancak elitlerin görüşlerinin değişmesinin daha zor olduğu düşünülmektedir ve daha da önemlisi bu kişiler kamuoyunun görüşlerinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Dolayısıyla bu araştırma, üye ülkelerdeki yasa yapıcıların bakış açısına ve karar alma biçimlerine dayanarak Türkiye'nin AB'ye katılımına karşı olası ayrımcılığa odaklanmasıyla literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Eğer bu tür bir ayrımcılık varsa, bunun Avrupa'daki kamuoyunun şekillenmesinde doğrudan bir etkisinin olacağı ve nihayetinde Türkiye'nin üyeliğini daha da zorlaştıracacağı açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, eğer siyasi ve toplumsal söylemde Türkiye'nin AB üyeliğine karşı nispeten zayıf bir sosyo-kültürel önyargı varsa, bu durumda, eğer gerekli adımlar atılırsa, Türkiye'nin AB'ye üyeliği gerçeğe dönüşebilir.

Metodoloji

GİRİŞ

Bu araştırmada, Türkiye'nin AB'ye katılım süreci ile ilgili en önemli konuları tespit etmek ve değerlendirmek amacıyla, iki kademeli bir metodolojik yaklaşım uygulanmaktadır. Veri toplamadan oluşan ilk aşamadan sonra, hem nitel hem de nicel veri analizi gelmektedir. Veri toplama sürecinde, AB ülkelerinden parlamenterlerle (Ulusal Parlamento Üyesi/Avrupa Parlamentosu Üyesi) Türkiye-AB ilişkileri ile ilgili görüşlerini oluşturan konularda gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeleri içeren bir saha araştırması yapılmıştır. İkinci aşamada, siyasi ve toplumsal söylemde Türkiye'nin AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargıların varlığının düzeyini ortaya çıkarmak amacıyla TESEV ve YFoT (Young Friends of Turkey) uzmanlarınca bir analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz bu özelliğinin yanı sıra, parlamenterlerin Türkiye'nin AB'ye katılımıyla ilgili kişisel karar verme süreçlerine de odaklanmaktadır. Tüm veri setinde seçmen baskısı, parti pozisyonları, kişisel duruşlar, endişeler ve Türkiye yanlısı/karşıtı faktörler ayrıntılarıyla açıklanarak somut bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Tüm veriler, analiz ekibi tarafından bir tarafta nicel analiz, diğer tarafta ise nitel raporlamanın gereklerine göre değerlendirilmiştir. Toplanan tüm veriler, kişisel önyargılar, toplumsal algılar, seçmen baskısı, parti etkisi, kişisel duygular ve Türkiye yanlısı/karşıtı faktörleri ortaya çıkarmak amacıyla analiz ekibi tarafından detaylıca analiz edilmiş, katılım kriterleri ile çapraz eşlemeye tabi tutulmuş ve raporda detaylı bir biçimde sunulmuştur.

METODOLOJİNİN ÖNEMİ

Bu araştırma, literatürde Türkiye'ye karşı sosyo-kültürel ayrımcılığın varlığı ve bunun nedenlerine odaklanarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır.²⁴ Daha spesifik olarak, Türkiye'nin AB'ye katılımı ile ilgili sosyo-kültürel ayrımcılık konularına üye ülkelerdeki kanun koyucuların bakış açısı ve karar alma biçimleri açısından bakmaktadır. Araştırmanın temeli, seçilen çeşitli Avrupa Birliği üyesi ülkelere parlamentolarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle gerçekleştirilen veri toplama sürecine dayanmaktadır. Araştırma yeniliği açısından ise, bu büyüklükte bir örnekleme²⁵ yüz yüze görüşmelerden oluşan bir araştırmanın daha önce yapılmadığı görülmektedir.²⁶ Bu proje çerçevesinde, 16 farklı ülkeden ve 7 siyasi gruptan 27 Avrupa Parlamentosu üyesine ek olarak, ulusal

24 Instituto Affari Internazionali & TEPAV tarafından yayınlanan "AB-Türkiye İlişkilerinde Şartlılık, Etki ve Önyargı" isimli kitap da Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili sosyo-kültürel önyargı konusunu işlemektedir. Ancak, bu çalışmada Avrupa Birliği'nden yasa yapıcılar ile görüşme yöntemi uygulanmamıştır. Alındığı kaynak: http://www.iai.it/sites/default/files/quaderni_e_09.pdf

25 Belirtmek gerekir ki, "EPRG MEP Araştırma Verileri", AB siyasetine dair çeşitli konularda kapsamlı veriler toplamaktadır. 2000, 2006 ve 2010 yıllarında yapılan üç araştırmaya ek olarak, 2015 yılında da yeni bir araştırma gerçekleştirilmektedir. Ancak, bu çalışmada yüz yüze görüşme yöntemi uygulanmadığı veya öncelikli olarak AB-Türkiye ilişkilerine odaklanılmadığı için bizim araştırmamızdan farklıdır. Bkz. <http://www.lse.ac.uk/government/research/resgroups/EPRG/MEPsurveyData.aspx> <http://www2.le.ac.uk/departments/politics/research/meps-in-the-2014-19-european-parliament-the-rise-of-euro-scepticism/meps2014-19>

26 Simon Hix, Roger Scully and David Farrell (2011) 'National or European Parliamentarians? Evidence from a New Survey of the Members of the European Parliament'. Alındığı kaynak: <http://www.lse.ac.uk/government/research/resgroups/EPRG/pdf/Hix-Scully-Farrell.pdf>

parlamentolardaki çeşitli partilerden 30 parlamenter (Belçika Federal Parlamentosu'ndan 8, Fransa Parlamentosu'ndan 5, Almanya Federal Meclisi'nden (*Bundestag*) 8, Birleşik Krallık Parlamentosu'ndan 5 ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden 4) ile görüşmeler gerçekleştirdik. Araştırma, kanun koyucuların Türkiye ve Türkiye'nin AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargılara dair görüşlerini analiz ederek, Türkiye'nin katılım sürecinin tarafsızlığını sorgulamak için fiili sebepler olup olmadığını sistematik bir biçimde araştırmaktadır. Bu doğrultuda, ülkelerin ve Avrupa'nın ayrımcı uygulamaları, politikaları ve söylemlerinden dolayı sürecin tehlikeye atılıp atılmadığını sorgulamaktadır.

Sosyo-kültürel gerekçelerle Türkiye'nin katılımına karşı takınılan şüpheli tavır, en çok Avrupa ülkelerindeki yerel seçim dönemleri incelendiğinde görülmektedir. Birçok araştırmaya göre, söz konusu milli ve yerel seçim sonuçları, Türkiye ve Türkiye'nin AB'ye katılımına karşı duyulan, önyargı üzerine kurulu güçlü ayrımcı duyguları dışı vurmaktadır.²⁷ Ayrıca, son Avrupa Parlamentosu seçimlerinin sonuçları, AB kamuoyunda sağ eğilimli görüşlerde bir artış olduğunu göstermiştir.²⁸ Bu durum dikkate alındığında, doğrudan ve bizzat Avrupalı parlamenterlerden edindiğimiz yeni verileri kullanmamız, Türkiye'nin AB'ye katılımına dair hem siyasi hem toplumsal duyguların anlaşılmasında büyük önem taşımaktadır. Zira parlamenterlerin bir yandan kendi siyasi partilerinin görüşlerini yansıtırken, diğer yandan ulusal ve yerel düzeyde seçmenlerini temsil ettikleri de düşünüldüğünde bu önem daha iyi anlaşılacaktır. Bu araştırma kapsamında parlamenterler tarafından verilen açık ve yeni bilgilerin, kendi hükümetlerinin, siyasi partilerinin ve seçmenlerinin konumunu da bir dereceye kadar yansıttığı düşünülmektedir.

Türkiye'nin AB ile katılım müzakereleri 2005 yılında başlamış, ancak çok geçmeden 2007 yılında zorluklarla karşılaşmış ve bu da 2008 ile 2015 yılları arasında bir siyasi çıkmaz yaşanmasına yol açmıştır. Usule dair teknik detaylar, siyasi anlaşmazlıklar ve AB'nin genişleme politikası gibi meseleler bu konuda etkili olurken, sosyo-kültürel önyargıların da müzakerelerin ilerlemesini engellediği düşünülmektedir. Aslına bakarsak, Türkiye'nin üyeliğine yönelik zımnı ve bazen de açıkça dile getirilen sosyo-kültürel önyargılar, yıllar boyunca yetkililerin ve akademisyenlerin de gözünden kaçmamıştır.^{29 30 31} Bu da tamamen teknik usuller ve tarafsızca tanımlanmış siyasi, yasal ve ekonomik kriterler üzerine kurulu olduğu düşünülen katılım sürecinin belirtilen amaçlarıyla doğrudan çelişmektedir. Ancak bazen, üye ülkelerdeki sosyo-kültürel önyargılardan dolayı, söylemin objektifçe belirlenmiş olması gereken çerçeveden saptığı görülmektedir. Söz konusu sosyo-kültürel önyargılar, Türkiye'nin üyeliği ile ilgili çelişkili ve popülist tutumlar dahil olmak üzere, AB üyesi ülkelerin siyasi liderlerinin demeçlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız da bunun analiz edilmesiyle, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargının varlığına ve türlerine ilişkin net bir resim ortaya koymayı amaçlamaktadır.

27 Barysch, K. (2007). WHAT EUROPEANS THINK ABOUT TURKEY AND WHY. Alındığı kaynak: http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/essay_turkey_barysch_25sept07-1392.pdf

28 Grabow, K., & Hartleb, F. (2013). Expanding the Demagogues: Right-wing and National Populist Parties in Europe. Alındığı kaynak: http://www.kas.de/wf/doc/kas_35420-544-2-30.pdf?140519123322

29 Ebner, Adrian. (2014) Turkish Culture as European Culture? - Cultural Diplomacy and Turkey's Road towards EU Membership. Alındığı kaynak: [http://www.andrassyuni.eu/upload/File/Forschung/Andrassy Beitrag IB/8-BIBEbnerdeff.pdf](http://www.andrassyuni.eu/upload/File/Forschung/Andrassy%20Beitrag%20IB/8-BIBEbnerdeff.pdf)

30 ISTITUTO AFFARI INTERNAZIONALI. (2007) CONDITIONALITY, IMPACT AND PREJUDICE IN EU-TURKEY RELATIONS. Alındığı kaynak: http://www.iai.it/sites/default/files/quaderni_e_09.pdf

31 Benhabib, Seyla, ve Türküler Işıkşel. (2006) Ancient Battles, New Prejudices, and Future Perspectives: Turkey and the EU. s: 218-233. Alındığı kaynak: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1351-0487.2006.00452.x/full>

SOSYO-KÜLTÜREL ÖNYARGININ TANIMLANMASI

Maastricht Antlaşması olarak da bilinen 1992 Avrupa Birliği Antlaşması'nın 49. maddesine göre, "2. Maddede ³² belirtilen değerlere saygı gösteren ve bu değerleri desteklemeyi taahhüt eden her Avrupa devleti, Birliğe üye olmak için başvuruda bulunabilir".³³ Ayrıca, 1993 Kopenhag Kriterleri, ülkelerin üyelik için göz önünde bulundurulmaları için uymaları gereken açık bir objektif çerçeve ortaya koymuştur. Bu kriterler şunlardır:

- *Siyasi kriterler: demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların varlığı;*
- *Ekonomik kriterler: işleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanı sıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısıyla baş edebilme kapasitesine sahip olunması.*
- *Müktesebatı³⁴ etkili bir şekilde uygulayacak idari ve kurumsal kapasiteye ve üyeliğin yükümlülüklerini üstlenebilecek güce sahip olunması.³⁵*

Yukarıda belirtilen çerçeve, AB üyeliği için açık ve tarafsız ölçütler öngörmesine rağmen, 1993 Kopenhag Zirvesi'nden beri resmi olarak katılım çerçevesinin bir parçası olan "hazmetme kapasitesi" kavramı, belirsiz bir şekilde tanımlanmış bir nosyonun ötesine geçememiştir.³⁶ Bu zirvenin sonunda şu sonuca varılmıştır:

"Avrupa entegrasyonunun ivmesini muhafaza ederken, Birliğin yeni üyeleri hazmetme kapasitesi de hem Birliğin hem de aday ülkelerin ortak çıkarları açısından önemli bir mülahazadır".³⁷

Akademisyenler ve politika uzmanları, çeşitli analizlerle bu kavramın muğlaklığını ele almaktadır.^{38 39 40} Emerson ve diğerleri. "hazmetme kapasitesi" kavramı, kesin olarak tanımlanmadan, fakat nesnel bir gerçekliği ifade ettiği imasıyla, AB'nin resmi kullanımına girmiştir⁴¹ savını sunarken, Senem Aydın Düzgüt ise kavram açık bir şekilde tanımlanmamasına rağmen, özellikle Türkiye'nin AB'ye katılımıyla ilgili resmi görüşmeler kapsamında eşi benzeri

32 "Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hâkim olduğu bir toplumda Üye Devletler için ortaktır." Alındığı kaynak: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012M/TXT>

33 Avrupa Birliği Antlaşması. Birleştirilmiş sürüm (2012). Alındığı kaynak: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012M/TXT>

34 Avrupa Komisyonu Sözlüğü. "Acquis". Web. Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/acquis_en.htm

35 Avrupa Komisyonu Sözlüğü. "Accession Criteria". Web. Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm

36 Avrupa Komisyonu Basın Bildirisi Veritabanı. Alındığı kaynak: http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm?locale=en

37 Avrupa Konseyi Kopenhag Zirvesi, Başkanlığın Sonuçları (1993). Alındığı kaynak: http://www.europarl.europa.eu/summits/copenhagen/co_en.pdf

38 Emerson, M., de Clerck-Sachsse, J., Noutcheva, G., & Aydın, S. (2006). Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?. CEPS Politika Dosyaları, (1-12), 1-24. Alındığı kaynak: <http://www.ceps.eu/system/files/book/2009/08/1381.pdf>

39 Aydın-Düzgüt, Senem. (2013) "The Souring of Turkey-EU Relations: Is There a Way Out?" Alındığı kaynak: http://eu.boell.org/sites/default/files/uploads/2013/12/aydin_turkey_eu_relations.pdf

40 TEPAV (2007) "Avrupa Birliği'nin Hazmetme Kapasitesi ve Türkiye'nin Üyeliği: Tanımlar ve Yorumlar" Alındığı kaynak: http://www.tepav.org.tr/upload/files/1252667182r9668.Absorption_Capacity_Of_The_Eu_And_Turkish_Accession_Definitions_And_Comments.pdf

41 Emerson, M., de Clerck-Sachsse, J., Noutcheva, G., & Aydın, S. (2006). Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?. CEPS Policy Briefs, (1-12), 1-24. Alındığı kaynak: <http://www.ceps.eu/system/files/book/2009/08/1381.pdf>

görülmemiş bir şekilde kullanıldığını vurgulamaktadır.⁴²Ayrıca, Düzgüt, bu kavramın 1993 yılında ne kadar belirsiz bir biçimde tanımlandığının altını çizerek, şöyle belirtmiştir:

*“Önceki genişleme turunda, bu kavram, resmi bir katılım kriterinden ziyade, aslında AB'nin kendisini yeniden düzenlemeye davet eden bir 'mülhaza' olarak ele alınmıştır. Ancak, Türkiye'ye uygulandığında ise, tartışma, Türkiye'nin kendisine ve özellikle değişmeyen ve değiştirilemez özelliklerine odaklanmıştır: büyüklüğü, nüfusu, kültürü ve AB vatandaşları tarafından rağbet görmemesi. Bu da Doğu genişlemesinden farklı olarak, resmi kriterlere uyulmasının, Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için tek başına yeterli olmayabileceği mesajını vermektedir”.*⁴³

'Hazmetme kapasitesi'nin neyi ifade edebileceği ve kavramın kendisinin, Türkiye'nin AB'ye resmi olarak katılımına yönelik önyargıların normalleşmesine zemin hazırlayıp hazırlamadığı biraz daha ayrıntılı olarak incelenebilir.⁴⁴ Kavramın tanımındaki muğlaklığı göz önünde bulundurarak, parlamenterler tarafındaki önyargının varlığını anlamak ve net bir şekilde ortaya koymak amacıyla, bu çalışmada, sosyo-kültürel önyargıyı 'etnisite', 'coğrafya' ve 'din' ile ilişkili olarak tanımlamaya karar verdik. Türkiye'ye hâlihazırda bir resmi adaylık statüsü verilmiş olması, Türkiye'nin AB tarafından coğrafya açısından resmen bir Avrupa ülkesi olarak sınıflandırıldığı savını ortaya koymaktadır. Ayrıca ne katılım kriterleri (Müktesebat ve Kopenhag Kriterleri) ne de 'hazmetme kapasitesi', ülkelerdeki nüfusun dini bağından veya etnik kökeninden kaynaklanan herhangi bir üyelik sınırlandırmasına işaret etmemektedir. Dolayısıyla, parlamenterler arasında Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik önyargının varlığı hakkındaki analizimizde, özellikle görüşülen kişilerin kendileri tarafından dini, etnik ve/veya coğrafi gerekçelere dayandırılan, Türkiye'nin katılımı aleyhindeki söylemlerine odaklandık. Bu doğrultuda, dini, etnik ve/veya coğrafi gerekçelerden dolayı katılım kriterlerinden sapan kişisel beyanlar, sosyo-kültürel açıdan önyargılı olarak sınıflandırılmıştır.

GÖRÜŞMELERİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ

Giriş bölümünde kısaca özetlendiği üzere, TESEV ve YFoT'un araştırma ekipleri tarafından Fransa, Belçika, Almanya, Birleşik Krallık, Türkiye ile Brüksel'deki Avrupa Parlamentosu'ndan toplam 57 parlamenterle⁴⁵ görüşülmüştür. Ayrıca, şahsen toplantıya katılmayan parlamenterlerin siyasi danışmanlarıyla 3 ilave toplantı yapılmıştır. Bu araştırma için görüşülen çeşitli yasa yapıcılar, öncelikli olarak parlamentolarının Dış İlişkiler Komisyonları, Avrupa İşleri Komisyonları ile aynı zamanda Türkiye ve AB genişlemesi ile ilgili hususları ele alan Parlamento Grupları, Delegasyonlar veya Komisyondan seçilmiştir. Türkiye'nin AB'ye katılımına ilişkin tutarsızlıklar ve ilgili meseleleri de içerecek şekilde net bir resim ortaya koyabilmek amacıyla bu tür bir seçme süreci izlenmiştir. Türk parlamenterlerle Avrupalı kanun koyucular arasında Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik sosyo-kültürel önyargının anlaşılmasına odaklanan analiz için değil, sadece kendi uzmanlıklarına dayanarak mevcut durumu nasıl değerlendirdiklerini daha iyi anlamak amacıyla görüşüldüğünü belirtmek gerekmektedir. Son olarak, araştırma ekibi, mevcut durumu eksiksiz bir şekilde kavramak ve gelecek için sürdürülebilir bir yol haritası geliştirmek amacıyla, Avrupa Parlamentosu Genişleme ve Avrupa Ekonomik Alanı Birimi, Avrupa Komisyonu Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü ve Dış İlişkiler Servisi'nde olmak üzere, Avrupalı yetkililerle Brüksel'de üç toplantı gerçekleştirmiştir.

42 Aydın-Düzgüt, Senem. (2013) “The Souring of Turkey-EU Relations: Is There a Way Out?” Alındığı kaynak: http://eu.boell.org/sites/default/files/uploads/2013/12/aydin_turkey_eu_relations.pdf

43 Aydın-Düzgüt, Senem. (2013) “The Souring of Turkey-EU Relations: Is There a Way Out?” Alındığı kaynak: http://eu.boell.org/sites/default/files/uploads/2013/12/aydin_turkey_eu_relations.pdf

44 Emerson, M., de Clerck-Sachsse, J., Noutcheva, G., & Aydın, S. (2006). Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?. Alındığı kaynak: <http://www.ceps.eu/system/files/book/2009/08/1381.pdf>

45 Parlamenterlere ait detaylı liste için bkz. “Ek 1”

Görüşme formu, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeleri tercih etmemizin nedeni, görüşülen kişilerin alakalı veya önemli gördüğü ek hususları ekleyebilmelerine zemin hazırlarken, aynı zamanda sosyo-kültürel tartışmanın kapsamını kolaylaştırmış olmasıdır. Sorular, kısıtlı cevaplar yerine, detaylı ve uzun cevaplar verilmesine ortam hazırlamaktadır ve bu da araştırmacının tamamında açık olunmasını ve öz eleştiri yapılmasını sağlamıştır. Ayrıca, ne görüşmeyi yapan kişinin tutumunda ne de sorularda peşin hükümlü veya müdahale edici bir tavır benimsenmiştir. Görüşülen kişilerin tamamı, seçilen konularda kendi görüşlerini ifade etme olanağı bulurken, aynı zamanda kendi ülkelerinin dinamikleri ve siyasi duruşları da ortaya çıkmıştır.

Sorular özellikle, Avrupalı parlamenterlerin Türkiye'nin muhtemel AB üyeliğine dair tutumlarını; kendi duruşlarını şekillendiren Türkiye yanlısı/aleyhtarı faktörleri; Türkiye'nin imajının, kendi seçim bölgeleri, ülkeleri ve partilerinde nasıl ifade edildiğini; parti kültürlerinden ve seçmenlerinden ne derece etkilendiklerini ve Avrupa'da Türkiye'ye karşı sosyo-kültürel önyargının yaygın olması ile ilgili ne düşündüklerini anlamak amacıyla tasarlanmıştır.⁴⁶

Parlamenterlerin Türkiye aleyhinde sosyo-kültürel önyargı olmasına dair ne düşündüklerini somut olarak kavramak amacıyla, parlamenterlerin her birine aşağıdaki evet/hayır sorusunu⁴⁷ sorduk ve bunu müteakip bir soru daha yönelttik. Bu ikinci soru ise, eğer parlamenterler birinci soruya evet cevabı vermişse, mevcut olduğunu düşündükleri önyargı türleriyle ilgili ayrıntılara değinmekteydi.

Sosyo-kültürel faktörlerden dolayı Türkiye'nin üyeliğine karşı herhangi bir önyargı olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Bu spesifik sorunun bulguları, görüşülen tüm kişilerin cevaplarında bir tekrar, eşdeğerlik veya benzerlik olup olmadığını görmek için, her bir parlamenter için teker teker sıralanmıştır. Daha sonra parlamenterlerin verdiği göze çarpan cevaplar, Avrupa'da veya buldukları toplumlarda Türkiye'nin üyeliğine karşı önyargıların varlığı hakkında ne düşündüklerini resmetmek amacıyla analiz edilmiş ve sunulmuştur (bkz. Analiz, 2. Bölüm).

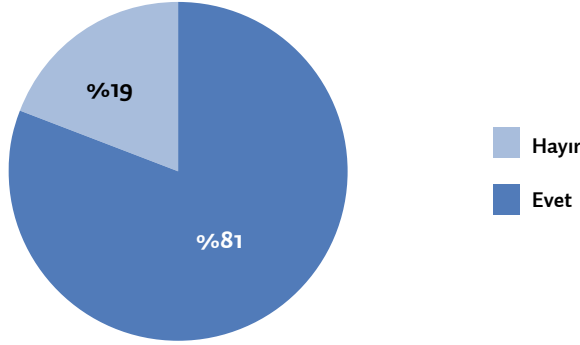
Son olarak, Avrupa'da yazı veya kayıt formatında toplanan tüm veriler, parlamenterlerin, yukarıda detaylı bir biçimde açıklanan, önceden tanımlanmış katılım kriterleriyle çelişkili, sosyo-kültürel ve/veya coğrafi açıdan önyargılı bir görüş beyan edip etmediklerini tespit etmek amacıyla, analiz ekibi tarafından tekrar okunmuş/dinlenmiştir. Daha sonra bu beyanlar, parlamenterlerin eğer varsa kişisel önyargılarını ortaya çıkarmak üzere, katılım kriterleriyle çapraz eşleştirilmiş, analiz edilmiş ve detaylı bir şekilde sunulmuştur (bkz. Analiz, 3. Bölüm). Bu noktada belirtmek gerekiyor ki, araştırma ekibi, ulusal parlamentolardan toplam yaklaşık 300 Ulusal Parlamento Üyesi ve Avrupa Parlamentosu'ndan toplam yaklaşık 400 Avrupa Parlamentosu Üyesi ile toplantı talebi için en az bir kere iletişime geçmiştir. Teyit edilen ve gerçekleştirilen görüşmelerin sayısı dikkate alındığı zaman, görüşülen parlamenterlerde AB-Türkiye ilişkilerine ve genel olarak Türkiye'nin üyeliği ile ilgili konuşmaya yönelik olumlu bir eğilim olabileceğini ve bu durumun, araştırma bulgularımızda da mevcut konuya dair cüzi bir olumlu önyargı olarak kendini göstermiş olabileceğini düşünüyoruz. Bununla beraber, düşük yanıt oranının aynı zamanda söz konusu hedef kitlenin yoğun programlarından da kaynaklandığının belirtilmesi gerekmektedir.

46 Araştırma ekibine yarı yapılandırılmış görüşmelerin genel çerçevesini sunan soruların tamamı için bkz. "Ek 2".

47 Araştırma ekibine yarı yapılandırılmış görüşmelerin genel çerçevesini sunan soruların tamamı için bkz. "Ek 2".

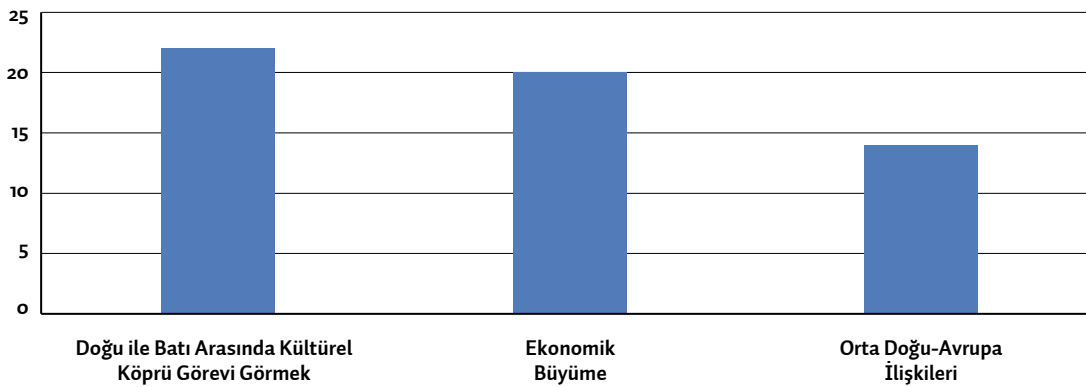
Temel Bulgular

Türkiye'nin AB üyeliğini destekliyor musunuz?

1. Bulgularımız, araştırmaya katılan parlamenterlerin %81'inin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımını desteklediğini göstermektedir. Bu sonuç, yani yaklaşık 4/5 çoğunluğun Türkiye'nin üyeliğini desteklemesi, yapılan son Eurobarometer çalışmasında AB halkının %48'inin AB'nin daha fazla genişlemesine karşı olduğunu belirtmesi dikkate alındığında, hem ulusal hem de Avrupa düzeyinde, kamuoyu görüşünün AB halkının temsilcilerinin görüşleriyle uyumadığını ortaya koymaktadır⁴⁸.

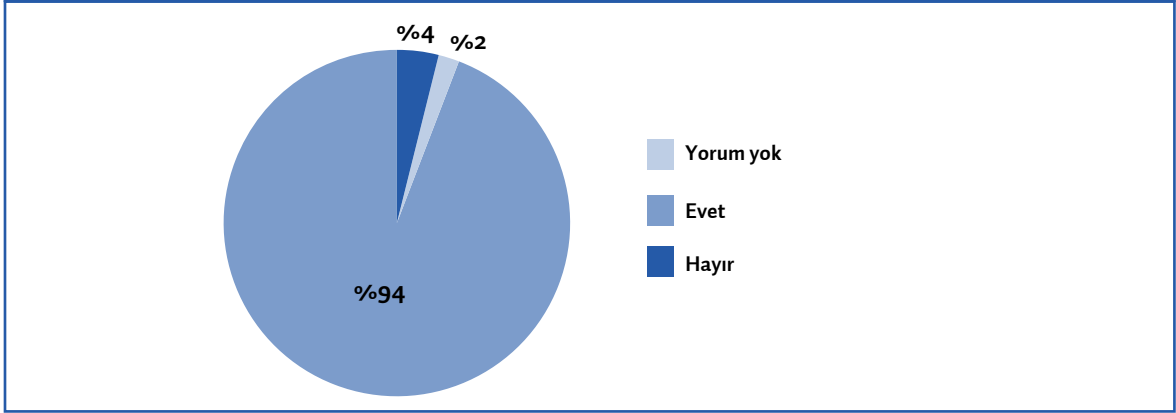
Türkiye Lehindeki Faktörler

2. Araştırmamız ayrıca, Türkiye'nin Batı ile Doğu arasında bir kültürel köprü olması fikrinin, Türkiye'nin son on yıldaki ekonomik başarısının ve Türkiye'nin Orta Doğu-Avrupa ilişkilerinde oynayabileceği rolün, parlamenterlerin Türkiye'nin katılımını destekleyen tutumlarına öncelikli olarak katkı sağlayan unsurlar olduğunu göstermektedir.

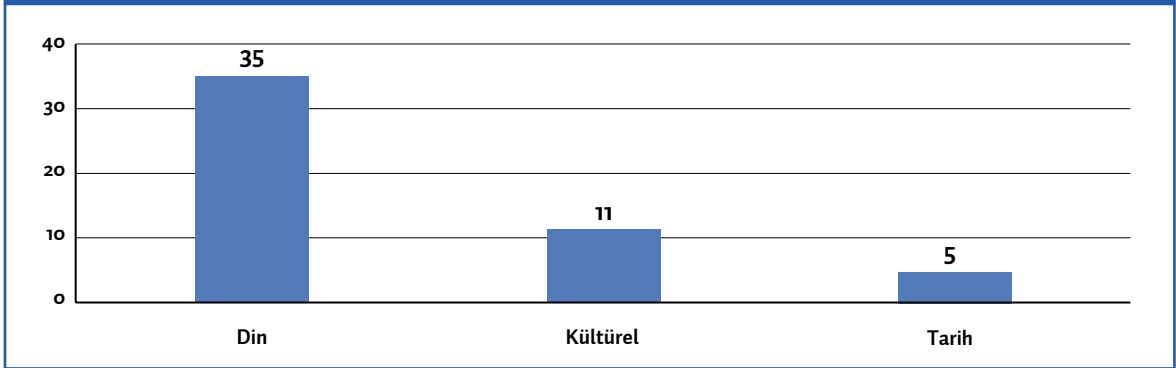
48 Standart Eurobarometer 82 (2014). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_publ_en.pdf

Sosyo-kültürel faktörlerden dolayı Türkiye'nin üyeliğine karşı herhangi bir önyargı olduğunu düşünüyor musunuz?

3. Araştırmanın bulguları, görüşülen Avrupalı parlamenterlerin %94'ünün, Avrupa halkı arasında, Türkiye'nin muhtemel AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargılar olduğunu düşündüğüne işaret etmektedir.

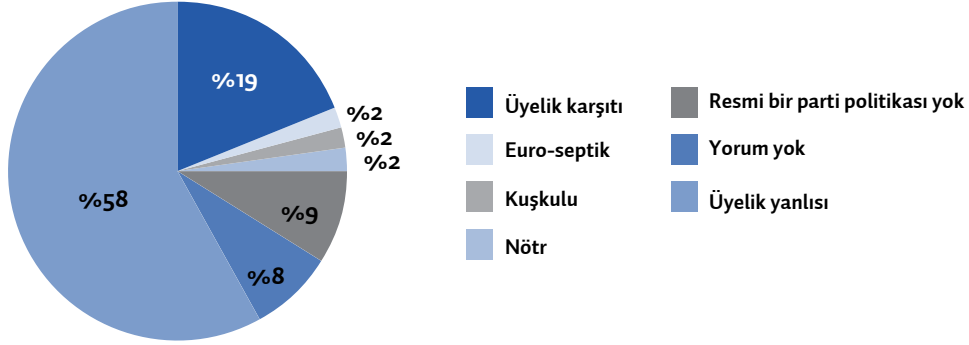
Önyargı Türü

4. Parlamenterlerin, Türkiye'nin AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargılar olduğunu düşünmesine yol açan faktörlere bakıldığında, araştırmaya katılanların %66'sı Türkiye'nin üyeliğine yönelik en önemli sosyo-kültürel önyargının, Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasını göstermiştir. Ayrıca, araştırmaya katılanlara göre, varsayılan kültürel farklılıklar Türkiye'nin üyeliği aleyhindeki bir başka faktör olarak öne çıkarken, bazı parlamenterlerin ifade ettiğine göre özellikle Türkiye'nin Osmanlı geçmişinin de Avrupa halkının gözündeki en yaygın önyargılar arasında olduğu düşünülmektedir.

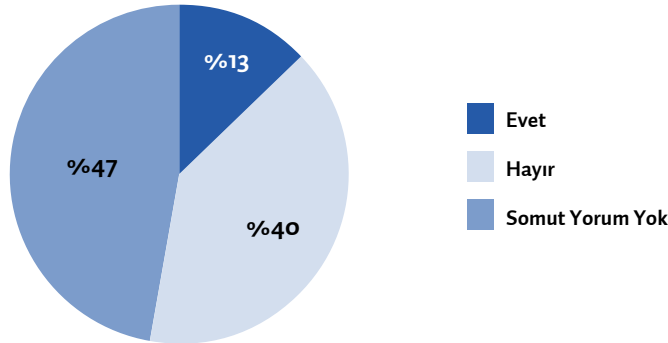
5. Araştırmanın bulguları, görüşülen kişilerin sadece %6'sının, Türkiye'nin olası AB üyeliği hakkında önyargılı olarak nitelendirilebilecek şahsi düşünceleri olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin AB'ye katılmasına dair bir önyargıya sahip küçük bir azınlığı temsil eden bu rakam, araştırmanın beklenmeyen bulgularından biri olmuştur. Bu sonuç, Avrupa halkı arasında ve parlamenterlerin kendi kişisel tutumlarında Türkiye'ye karşı sosyo-kültürel önyargının varlığına dair görüşleri arasında önemli bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır.

Partinizin Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili tutumu nedir?

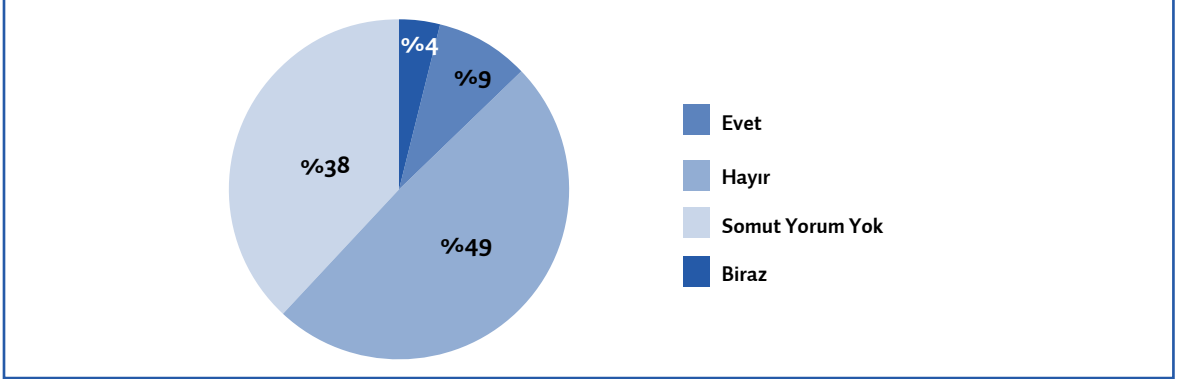
6. Araştırmaya katılanların %58'i, bağlı oldukları siyasi partilerin Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini desteklediğini belirtirken, %19'u ise partilerinin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemediğini ifade etmiştir. Ayrıca, katılımcıların %9'u siyasi partilerinin Türkiye'nin AB'ye katılmasına dair resmi bir çizgisi olmadığını söylerken, %8'i partilerinin duruşları hakkında bir beyanda bulunmamıştır.
7. Bulgularımız, Türkiye'nin AB üyeliğinin Avrupa'daki sağ partiler arasında daha az desteklendiğine dair yaygın görüşü desteklemektedir. Siyasi partilerinin AB'nin Türkiye'ye yönelik genişlemesini desteklemediğini belirten 10 katılımcıdan 9'unun siyasi yelpazenin sağında konumlanan partilerin üyeleri olduğu dikkate alındığında, bu durum çalışmamızda da ortaya çıkmıştır.

Partiniz, Türkiye ile ilgili kararlarınızı etkiliyor mu?

8. Katılımcıların %47'si, Türkiye'nin AB'ye katılımıyla ilgili tutumlarında siyasi partilerinin etkisi altında olup olmadıklarına dair düşüncelerini açıkça ifade etmemiştir. %40 gibi önemli bir bölümü, partilerinin kendilerinin Türkiye ile ilgili verdikleri kararlarda bir etkisi olmadığını belirtirken, sadece %13'ü partilerinin tutumlarından etkilendiklerini söylemiştir.

Seçmenler/toplum Türkiye ilgili kararlarınızı etkiliyor mu?

9. Bulgularımız, katılımcıların %49'unun Türkiye ile ilgili kararlarında seçmenlerinden veya kamuoyundan herhangi bir baskı hissetmediğini göstermektedir. Araştırmaya katılanların %38'i Türkiye'nin AB'ye üyeliği ile ilgili tutumlarında seçmenlerinin veya kamuoyunun etkisi altında olup olmadığını açıkça dile getirmezken, sadece %13'ü kamuoyundan tamamen veya kısmen etkilendiğini ifade etmiştir.
10. Son olarak, araştırmanın bulguları, parlamenterler arasında Türkiye'deki kişisel özgürlükler, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, insan hakları, demokrasi, Kürt sorunu, yerel siyasi gelişmeler ve otoriter eğilimlerin artması hakkında kayda değer bir endişe olduğunu göstermektedir.

Analiz

Bu bölümde, araştırmanın tüm bulguları nicel ve nitel olarak analiz edilmiş ve daha sonra katılım kriterlerine, siyasi gelişmelere ve araştırmaya katılan Avrupalı parlamenterlerin beyanlarına dayanarak sunulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme çerçevesinin geniş ve kapsamlı yaklaşımı, kısa ve kolay anlaşılabilir olması adına çeşitli sorular sorularak toplanan verilerden oluşturulmuş ve beş kategori halinde daraltılmıştır.

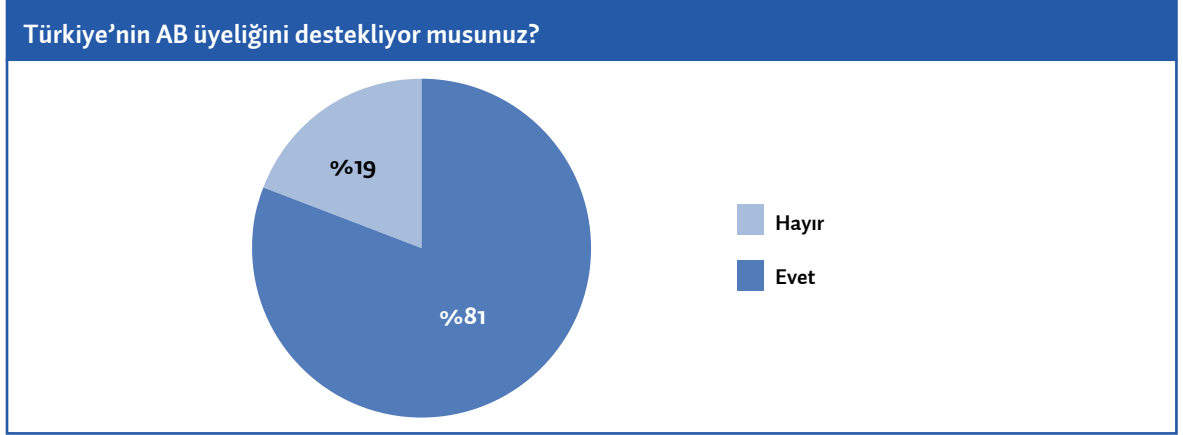
Aşağıdaki analiz bölümleri şunlardan oluşmaktadır:

1. TÜRKİYE’NİN ÜYELİĞİNE DAİR EVET/HAYIR TUTUMU
2. TOPLUMDA TÜRKİYE’NİN ÜYELİĞİNE KARŞI ÖNYARGININ VARLIĞI
3. PARLAMENTERLERİN DİLE GETİRDİĞİ KİŞİSEL ÖNYARGILAR
4. PARLAMENTERLERİN TÜRKİYE HAKKINDAKİ TAVIRLARINI NELER ETKİLİYOR?
5. PARLAMENTERLERİN TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNE DAİR TEMEL KAYGILARI

Bu bölümlerde sunulan analiz, Avrupa Parlamentosu’nda gerçekleştirilen 27 görüşmeye ek olarak, Fransa, Belçika, Almanya ve Birleşik Krallık’ın ulusal parlamentolarında yapılan 26 görüşmeye dayanmaktadır. Bu projenin esas amacı, Avrupa Parlamentosu dahil olmak üzere, Avrupa Birliği’ndeki çeşitli parlamentolar üzerinde derinlemesine algı analizi yaparak Türkiye’ye karşı sosyo-kültürel önyargıyı anlamak ve azalmasına katkıda bulunmak olduğundan, bu bölüm sadece Avrupalı yasa yapıcılarla yapılan görüşmeler üzerinde durmaktadır. Ayrıntılı olarak belirtildiği üzere, Türk Milletvekilleri ile yapılan görüşmeler, mevcut durumun genel görünümünü değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir ve her iki tarafa yönelik bazı politika önerileri de bunlardan faydalanılarak hazırlanmıştır.

1. Bölüm

Türkiye'nin Üyeliğine Dair Evet/Hayır Tutumu

Bulgularımız, araştırmaya katılan parlamenterlerin %81'inin, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliğini desteklediğini göstermektedir. Bu sonuç, yani yaklaşık 4/5 çoğunluğun Türkiye'nin üyeliğini desteklemesi, araştırmanın beklenmeyen bulgularından biri olmuştur. Bu rakam, kamuoyu görüşünün, hem ülke hem de Avrupa düzeyinde AB halklarının temsilcilerinin görüşleriyle uyuşmadığını ortaya koymaktadır. AB kamuoyunun %48'inin AB'nin daha fazla genişlemesine karşı çıktığını⁴⁹ ve AB kamuoyunda Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyen bir eğilim olduğunu⁵⁰ gösteren son Eurobarometer çalışması da bu düşünceyi güçlendirmektedir.

Parlamentelere, verdikleri 'Türkiye yanlısı veya Türkiye karşıtı' yanıtı göre, Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili şahsi kanaatlerini etkileyen faktörler sorulmuştur. İlk soruya evet cevabını veren katılımcılardan, Türkiye'nin üyeliğini desteklemelerindeki temel nedeni belirtmeleri ve aynı zamanda, önceden belirlenmiş faktörleri öncelik açısından sıralamaları istenmiştir.⁵¹ Diğer katılımcılardan ise Türkiye'nin üyeliğine karşı bir tutum içinde olmalarının sebeplerini sözlü olarak ifade etmeleri talep edilmiştir.

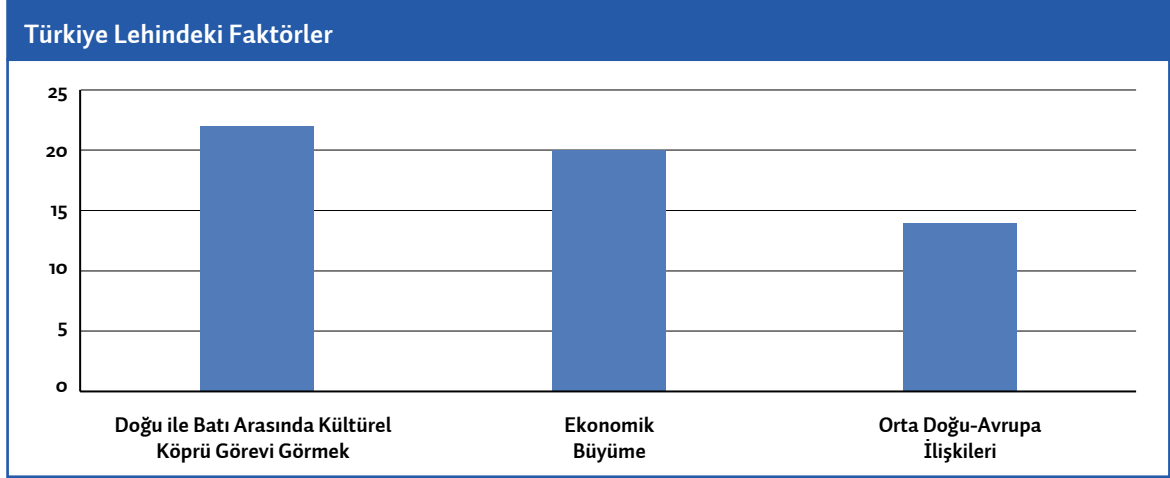
Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemediğini dile getiren parlamenterler, kendi şahsi görüşlerine dair çeşitli sebepler ileri sürmüştür. Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemeyenlerin en çok belirttiği gerekçeler şu şekilde olmuştur (doğrudan görüşmelerden alıntıdır): "Türkiye'deki iç siyasi gelişmeler; kişisel özgürlükler üzerindeki baskı; artan otoriter eğilimler; basın özgürlüğü; şeffaflık ve insan haklarıyla ilgili durum". Araştırmaya katılanların çoğunluğu kendi tutumlarına dair yukarıdaki sebepleri öne sürerken (10'undan 7'si), kalan %30 parlamenter, Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemeyen tutumları için coğrafi nedenleri gerekçe göstermiştir.

49 Standart Eurobarometer 82 (2014). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_publ_en.pdf

50 Standart Eurobarometer Arşivleri. Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

51 Soru formu için bkz. "Ek 2".

Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyen 10 parlamenterden 2'sinin son birkaç yılda fikirlerini değiştirdiklerini belirttiklerinin altını çizmek gerekmektedir. Bu da yaşanan siyasi açmazlar ile Türkiye'de yerel reformların azalması sonucunda AB-Türkiye ilişkilerinin kötüye gitmesinin parlamenterlerdeki bu fikir değişikliğine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Türkiye'nin siyasi gündeminin AB'nin felsefesi ile uyumluluğuna dair endişelerini dile getiren parlamenterler buna örnek olarak verilebilir; zira bir parlamenter, "Eskiden (Türkiye'nin AB üyeliğini) destekliyordum. Artık desteklemiyorum. Türkiye'nin yerel siyaseti dikkate alındığında, Türkiye'nin şu anda üyeliğe hazır olduğunu hiç düşünmüyorum" şeklinde konuşmuştur.

Şekil 1 Bu grafikteki sütunlar, parlamenterlerin "Ek 2"de görülebilecek 1B sorusuna cevaben ifade ettikleri öncelikli ilk üç faktöre göre sayısal olarak sıralanmıştır.

Bu grafik, araştırmaya katılanlara verilen listeden seçilen, Türkiye'nin üyeliğini desteklemeye yönelik öne çıkan ilk üç faktörü göstermektedir. Listelenen on iki faktörden bu üç tanesi, Türkiye'nin üyeliğini desteklemeye dair en çok seçilen faktörler olmuştur.

Bu bulgular, Türkiye'nin Batı ile Doğu arasında bir kültürel köprü olarak görüldüğü iddiasını açık bir şekilde doğrulamaktadır. Türkiye, görüşülen parlamenterlerin çoğuna göre AB'ye girmesi gereken önemli ve kendine özgü bir ülke olarak görülmektedir. Bunun nedeni sadece ülkenin coğrafi konumu değil, aynı zamanda eşit derecede, öncü bir laik Müslüman ülke olarak sahip olduğu siyasi kültürüdür. Buna ek olarak, 10 parlamenter, AB'ye Türkiye gibi Müslüman bir ülkenin kabul edilmesiyle, Avrupa'daki yerel etnik istikrarı daha etkili bir şekilde sağlama şansının artabileceğini kaydetmiştir. Bu doğrultuda, Türkiye'nin kendine özgü karma özelliklerinden dolayı, hem Avrupalı Müslüman nüfus hem de Batı dışındaki dünya açısından elzem bir aktör olarak görüldüğü iddia edilebilir. Türkiye AB'ye üye olursa AB'nin bir 'Hıristiyan Kulübü' olduğu düşüncesi artık geçerli bir eleştiri olarak görülmeyeceği gibi, AB'nin yerel ve uluslararası politikası da kurumu 'herkes için eşit' bir paydaş haline getirebilir.

Türkiye'nin ekonomik büyümesi, Türkiye'nin AB üyeliğini destekleyenler açısından öncelik verilen başka bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Türkiye'nin AB'ye girmesini desteklemeyenler dâhil olmak üzere neredeyse tüm katılımcılar, Türkiye'nin son on yıldaki ekonomik başarısına değinmiş ve bundan övgüyle bahsetmiştir. AB'nin 2004 ve 2007 yıllarında ekonomik olarak az gelişmiş eski komünist Doğu Avrupa ülkelerine yönelik genişlemesi ile aynı zamanda Euro Bölgesi'nde yaşanmakta olan mali kriz sonucunda AB'de yaşanan ekonomik zorlukların,

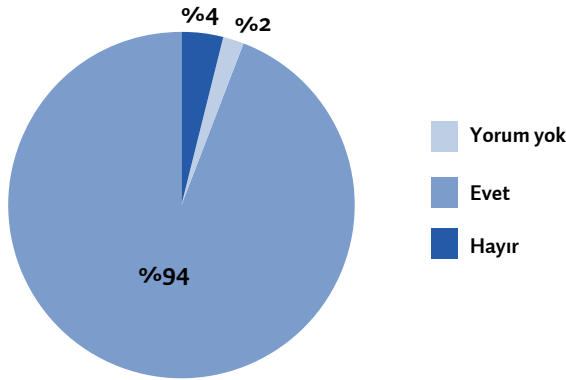
ekonomik büyümenin parlamenterlerin Türkiye'nin AB'ye katılmasını desteklemesinin temel nedeni olarak öne çıkması üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Son olarak, araştırmamızın bulguları, Orta Doğu-Avrupa ilişkilerinin, parlamenterlerin Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemelerindeki öncelikli faktörler arasında üçüncü sırada geldiğini göstermektedir. Görüşmelerin diğer bölümleriyle birlikte ele alındığı zaman, Orta Doğu'daki son gelişmeler parlamenterlerin ciddi ölçüde Türkiye'yi Orta Doğu-Avrupa ilişkilerinde gerekli bir arabulucu olarak görmelerine yol açtığını göstermektedir. Son zamanlarda artan silahlı çatışmalar, terör, mülteci akışı ve sivil kargaşa, AB'ye dolaylı ve doğrudan bir şekilde yansımakta ve Türkiye'nin işbirliğini destekleyen bir NATO ve AB ortağı olarak sürece tamamen dâhil olmadan bu durumların çözülmesi veya yatışması beklenmemektedir.

2. Bölüm

Toplumda Türkiye'nin Üyeliğine Karşı Önyargının Varlığı

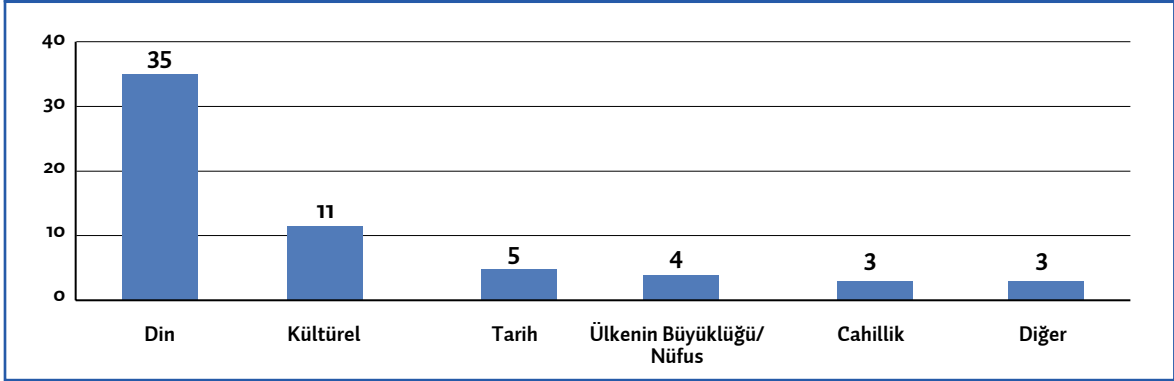
Sosyo-kültürel faktörlerden dolayı Türkiye'nin üyeliğine karşı herhangi bir önyargı olduğunu düşünüyor musunuz?

Araştırmamıza göre, araştırmaya katılan Avrupalı parlamenterlerin %94'ü, Avrupa toplumunda Türkiye'nin olası AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargılar olduğuna inanmaktadır. Parlamenterlerin Türkiye'ye yönelik sosyo-kültürel önyargının varlığı hakkında ne düşündüklerini somut olarak kavramak amacıyla, kendilerine doğrudan, sosyo-kültürel faktörlerden ötürü Türkiye'nin üyeliğine karşı önyargılar olduğuna inanıp inanmadıkları sorulmuştur. Bu noktada belirtmek gerekiyor ki, bu soru açık uçlu olarak sorulduğundan dolayı, yani soru oluşturulurken doğrudan belirli bir kitleyi hedef almadığı için⁵², verilen cevaplar genel olarak Avrupa toplumunu, parlamenterlerin kendi ülkelerinin halklarını veya seçmenlerini kapsayabilir. Bu bulguda önemli olan unsur şu ki, görüşülen kişi tarafından ister AB vatandaşlarının tamamına veya ister belirli bir coğrafyanın toplamına atıfta bulunulsun, ilgili grupların temsilcilerinin %90'ından fazlası, Türkiye'nin üyeliğine karşı sosyo-kültürel temelli negatif önyargılar olduğu düşüncesine katılmaktadır.

52 Bkz. "Ek 2", 5. soru.

Önyargı Türü

Şekil 2 Bu grafikteki bulgular, parlamenterlerin görüşmelerdeki ifadelerinde hangi faktörü kaç kez tekrar ettikleri baz alınarak sıralanmıştır. Parlamenterler, istedikleri kadar faktör belirtmek konusunda serbest bırakılmışlardır; dolayısıyla, belirtilen toplam faktör sayısı görüşülen toplam kişi sayısından fazladır.

Parlamenterlerin Türkiye'nin üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargıların temelinde yattığını düşündüğü faktörler açısından, "din" en sık gönderme yapılan faktör olarak öne çıkmaktadır. Toplam 53 katılımcıdan 35'i Türkiye'nin AB üyeliğine karşı en temel sosyo-kültürel önyargının, Türkiye'nin Müslüman bir ülke olmasından dolayı taşındığını ifade edilmiştir. Bu hususta katılımcılardan biri, "AB'nin Türkiye'yi istememesinin tek sebebi, ne ekonomik ne de demokratik nedenler, sadece Müslüman bir ülke olması" şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Bazı katılımcılara göre varsayılan kültürel farklılıklar, Türkiye'nin üyeliğine karşı olunmasının başka bir etmeni olarak öne çıkarken, bazı parlamenterlerin ifade ettiği gibi, özellikle Türkiye'nin Osmanlı geçmişi olmak üzere tarihi konuların da Avrupa toplumundaki en yaygın önyargılar arasında olduğu düşünülmektedir. Parlamenterlerin biri bu konuda, "Avrupa'nın geçmişinde bazı tecrübeleri var, Türk emperyalizmi konusunda tecrübesi var. Ve bunu yaşadı, gördü ve bunun acısını çekti. Viyana'ya ulaşmaya çalışan ve ulaşan Osmanlılardı. Sahip olduğumuz tarih bu" şeklinde konuşurken, bir diğeri "tarihsel gerekçelerden dolayı Türklerin şiddete meyilli olduğu konusunda yaygın bir görüş" olduğunu belirtmiştir.

Önemli sayıda katılımcının Avrupa toplumunun Türkiye'yi Avrupalı kabul etmemesinin sebeplerinden birinin tarihsel gerekçeler olduğu düşünmesine rağmen, 16 katılımcı da Türkiye'yi şahsen Avrupa kıtası ile olan tarihi bağlarından dolayı her zaman bir Avrupa ülkesi olarak gördüklerini dile getirmiştir. Bir parlamenter yaptığımız görüşme esnasında şöyle belirtmiştir: "Özellikle Osmanlı Dönemi'ne gittiğimiz zaman, Türklerin yüzyıllar boyunca Avrupa üzerinde muazzam bir etkisi vardı. Avrupalıların kültürü ve kimliği, Türk halkı ve çağdaş Türkiye ile ayrılmaz bir şekilde bağlı hale geldi. Suriye'nin Avrupalı olmadığını veya Irak'ın Avrupalı olmadığını söyleyebilirsiniz, ancak Türkiye'nin Avrupalı olmadığını söyleyemezsiniz". Önemle vurgulamak gerekir ki, Türkiye'nin tarihsel arka planı bir tarafta Türkiye'nin Avrupa toplumu arasında pek rağbet görmeyen bir AB adayı olarak düşünülmesine neden olurken, diğer tarafta aynı tarihi bağların Avrupalı yasa yapıcılar nazarında Türkiye'nin "Avrupalılığına" önemli ölçüde katkıda bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu faktörler, Avrupa'da giderek artan İslamofobi, yabancı düşmanlığı ve entegrasyonla ilgili endişelerle bağlantılı olarak düşünüldüğünde daha iyi anlaşılabilir ve değerlendirilebilir. 1997 yılından beri Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) tarafından hazırlanan yıllık raporlar, diğer hususlara ek olarak, Avrupa'daki ırkçılık, hoşgörüsüzlük ve yabancı düşmanlığı konularına ilişkin genel toplumsal duruma ışık tutmaktadır. Son üç

ECRI raporunda⁵³, popülist siyasi partiler, din ayırıcılığı ve hoşgörüsüzlük çerçevesinde artan yabancı düşmanlığı, neo-Nazizm ve ırkçılık ile İslamofobi ile ilgili büyüyen endişeler dile getirilmektedir⁵⁴. 2015'in Temmuz ayında yayınlanan son raporda ise şu hususa dikkat çekilmiştir:

“Avrupa ayrıca artan bir İslamofobi eğilimine tanıklık etmektedir. Bu durum genellikle İslam'ı Avrupa'nın demokrasi ve laiklik değerlerine doğası gereği karşı gören ve Müslüman topluluklar realitesini göz ardı eden görüşlerde ortaya çıkmaktadır. Radikal ve şiddet yanlısı İslamist hareketlerin artması, Müslümanları genel olarak Avrupalı toplumlara uyum sağlamaktan aciz ve isteksiz; dolayısıyla da bir güvenlik tehdidi olarak resmetmek amacıyla kullanılmaktadır”.⁵⁵

Bu gözlem dikkate alındığında, raporumuzdaki bulguların sadece Türkiye'ye özgü bir durum çerçevesinde değil, aynı zamanda Avrupa toplumlarındaki yaygın ve artan İslamofobi trendine ilişkin olarak da yorumlanması gerektiğini düşünüyoruz. İslam'ın özünde Avrupa kültürünün temellerine karşı olduğuna yönelik gideren artan görüşlerin, Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik önyargıların ortaya çıkışını da etkilediğine inanılmaktadır. Ayrıca bu bulgular, Avrupalı parlamenterlerin Avrupa'da Türkiye'ye karşı sosyo-kültürel önyargıların var olduğuna büyük oranda inandığını göstermektedir ve bunlar arasından en baskın olanı da Avrupa toplumlarındaki endişe verici gelişmelere dayandırılabilir.

53 2012, 2013 ve 2014 yıllarında yayınlanan raporlar.

54 Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (2012, 2013, 2014) ECRI Faaliyetleri Hakkında Yıllık Raporlar. Alındığı kaynaklar: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual_Reports/Annual%20report%202012.pdf ve https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual_Reports/Annual%20report%202013.pdf ve https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual_Reports/Annual%20report%202014.pdf

55 Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (2014) ECRI Faaliyetleri Hakkında Yıllık Rapor. Alındığı kaynak: https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual_Reports/Annual%20report%202014.pdf

3. Bölüm

Parlamentelerin Dile Getirdiği Kişisel Önyargılar

Metodoloji bölümünde detaylıca açıklandığı üzere, ‘sosyo-kültürel önyargı’ kavramı ‘etnik’, ‘dini’ ve/veya ‘coğrafi’ gerekçelere istinaden tanımlanmıştır. Ne din, ne coğrafya ne de etnisitenin, hiçbir katılım kriterinde (Müktesebat ve Kopenhag Kriterleri) bir ölçüt olarak yer almamasından dolayı bu üç kavram özellikle tercih edilmiştir ve bunların muğlak bir biçimde tanımlanmış ‘hazmetme kapasitesi’ kavramıyla hiçbir şekilde alakalı olamayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, özellikle görüşülen kişilerin kendileri tarafından Türkiye’nin üyeliği aleyhinde etnik, dini ve/veya coğrafi nedenlere dayandırılan söylemlere odaklanılmıştır. Yukarıdaki sebeplerden ötürü katılım kriterlerinden sapan tüm kişisel beyanlar önyargılı olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırma kapsamında, katılımcıların sadece %6’sı⁵⁶, Türkiye’nin olası AB üyeliği hakkında önyargılı olarak sınıflandırılabilir açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye’nin AB üyeliğine dair herhangi bir önyargılı beyanda bulunmayan büyük çoğunluğu yansıtan bu yüzde, araştırmanın beklenmeyen bulgularından biri olmuştur. Bu sonuç, Türkiye’ye karşı sosyo-kültürel önyargının varlığına dair parlamenterlerin kendi kişisel tutumlarında ve AB halkının ne düşündüğü konusundaki görüşleri arasında önemli bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %94’ü Avrupa toplumu arasında Türkiye’nin olası AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargılar olduğuna inanırken, aynı katılımcıların sadece %6’sının bizzat benzer önyargılara sahip olduğuna yönelik bulgumuz da bunu desteklemektedir.

Parlamentelerin, katılım kriterleri ile çelişkili, sosyo-kültürel açıdan önyargılı açıklamalar yapıp yapmadığını belirlemek amacıyla Avrupa’da toplanan tüm veriler analiz ekibi tarafından birer birer tekrar okunmuş ve/veya dinlenmiştir. Bu beyanlar daha sonra, parlamenterlerin kişisel önyargılarını ortaya çıkarmak için, katılım kriterleriyle çapraz eşleştirilmiş ve detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

Metodolojik çerçevemize göre önyargılı açıklamalarda bulunan 3 parlamenterden hiçbiri, dini veya etnisiteyi katılım müzakereleri kapsamında tartışılması gereken bir faktör olarak ileri sürmemiştir. Bununla birlikte her biri, argümanlarında coğrafi nedenlere, yani Türkiye’nin coğrafi açıdan Avrupalı olmadığı düşüncesine atıfta bulunmuştur. Katılımcılardan biri, *“Avrupa nedir, Avrupa’nın kimliği nedir? Türkiye’nin büyük bölümü coğrafi açıdan Avrupa’nın bir parçası değil ve Avrupa’nın sınırları olduğunu kabul etmeliyiz. Yani, Türkiye Avrupa’nın bir parçası olabilir dediğinizde veya başka biri İsrail Avrupa’nın bir parçası olabilir dediğinde... Dolayısıyla bana göre asıl soru Avrupa’nın kimliğinin ne olduğudur”* şeklinde konuşmuştur. Diğer bir parlamenter ise buna benzer bir biçimde, *“Eğer Türkiye İstanbul Boğazı’nda sona erseydi, o zaman Avrupa’nın bir parçası olabileceğinden gayet emin olurduk”* derken, bir diğeri de *“Türkiye ikiye ayrılıyor: bunlardan biri Avrupa, İstanbul vs. ve diğeri de biraz farklı olan, Ankara’nın doğusunu kapsayan bölüm”* şeklinde belirtmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, yukarıda bahsi geçen 3 parlamenterin üçü de Türkiye’nin AB üyeliğini de desteklememektedir ve hepsi sağ görüşlü siyasi partilere mensuptur.

“Avrupa nedir, Avrupa’nın kimliği nedir? Türkiye’nin büyük bölümü coğrafi açıdan Avrupa’nın bir parçası değil ve Avrupa’nın sınırları olduğunu kabul etmeliyiz.”

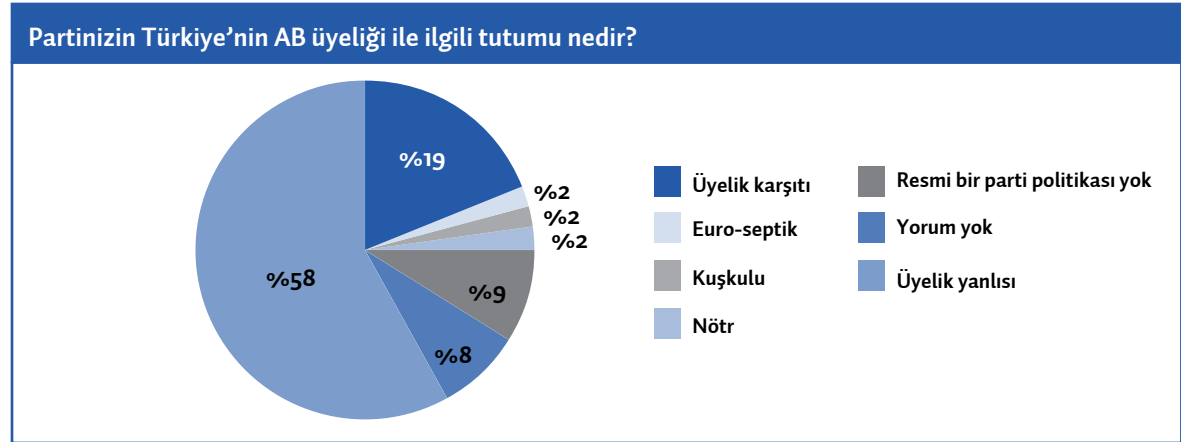
Görüşülen parlamenterlerin Avrupa toplumu arasında Türkiye’nin olası AB üyeliğine karşı önyargının varlığı hakkında ne düşündükleri ile kendi kişisel tutumları arasındaki farkı açık bir şekilde kanıtlaması bu araştırmanın en önemli bulgularından biridir, zira katılımcılardan %94’ü Avrupa Toplumu’nda Türkiye’nin üyeliğine karşı önyargılar olduğunu öngörürken, aynı katılımcıların sadece %6’sının kişisel önyargıları bulunmaktadır. Ayrıca, hiçbir parlamenterin dini gerekçelere dayanan kişisel önyargı ifadeleri bulunmamasına rağmen, “din” faktörünün parlamenterlerin Türkiye’nin üyeliğine karşı önyargıların var olduğuna dair en çok gönderme yaptığı faktör olarak ortaya çıktığını vurgulamak gerekmektedir. Son olarak, coğrafi nedenler parlamenterler tarafından bir toplumsal önyargı kaynağı olarak görülmezken, parlamenterler açısından başlıca önyargı şekli olarak ortaya çıkmaktadır.

4. Bölüm

Parlamentarlerin Türkiye Hakkındaki Tavırlarını Neler Etkiliyor?

AB'deki politika sonuçlarını analiz etmek için yasama davranışını anlamak çok önemlidir. Ancak, ulusal yasama organları ile karşılaştırıldığında Avrupa Parlamentosu'nun uluslararası karakterinden ötürü bunu anlamak nispeten zordur.⁵⁷ Parlamentarlerin oy verme davranışlarını ve karar alma mekanizmalarını şekillendiren çeşitli faktörler bulunmaktadır ve bunlardan bazıları üye ülkeler, siyasi parti bağları, Avrupa Parlamentosu gruplarının etkisi, ekonomik faktörler ve seçmen baskısından oluşmaktadır. Araştırmamız hem Ulusal Parlamento Üyelerini hem de Avrupa Parlamentosu Üyelerini içerdiğinden ötürü, bu faktörler arasından tüm katılımcılara özgü iki faktörü dikkate aldık: parti bağı ve seçmen baskısı. Bu doğrultuda, parlamentarlerin her birine, partilerinin tutumlarının ve seçmenlerinin Türkiye ile ilgili kararlarını etkileyip etkilemediğini sorduk.

Bu bölümde, parlamentarlerin Türkiye'nin AB üyeliği hakkındaki tutumlarını etkilediği düşünebilecek olası faktörlere odaklanılmaktadır. Avrupalı parlamentarlerin Türkiye'nin üyeliğine karşı şahsi tutumlarını nasıl şekillendirdiklerini anlamak amacıyla partilerinin/siyasi gruplarının tutumları; Türkiye'nin üyeliği hakkında nasıl davranmaları veya konuşmaları gerektiğine dair bir parti baskısı olup olmadığı ile seçmenleri veya toplum tarafından kendi tutumlarını nasıl şekillendireceklerine dair önemli bir baskı hissedip hissetmedikleri ile ilgili bir dizi soru sorulmuştur.

Toplam 53 katılımcıdan 31'i siyasi partilerinin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasını desteklediğini belirtmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, partilerinin Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyen bir görüşe sahip olduğunu ifade eden parlamentarlerin %19'luk⁵⁸ bölümü ile şahsen bu sürece karşı olan %19'u⁵⁹ (bkz. 1. Bölüm – Türkiye'nin

57 Rasmussen, Maya Kluger. (2008) "Another Side of the Story: A Qualitative Case Study of Voting Behaviour in the European Parliament". Alındığı kaynak: <http://www.epin.org/new/files/MRAarticle.pdf>

58 10 parlamenter.

59 10 parlamenter.

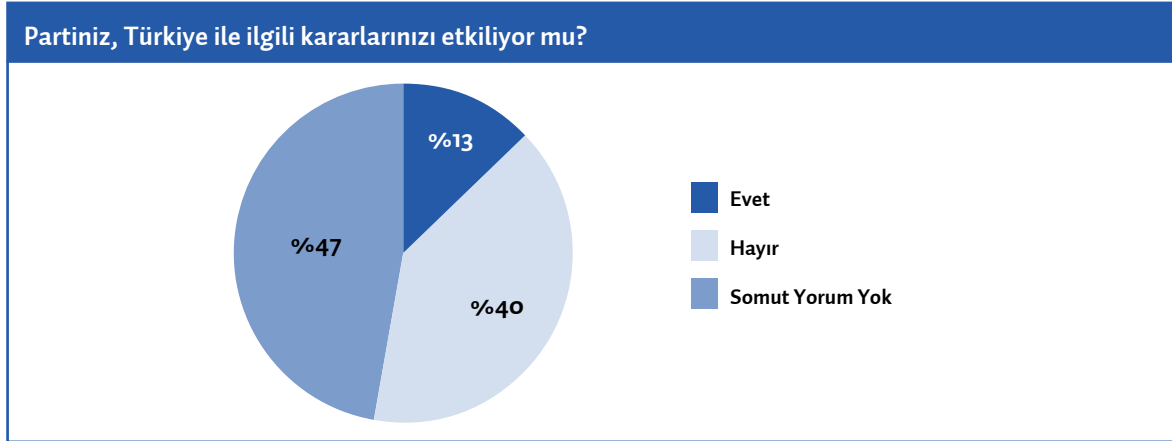
Üyeliğine Dair Evet/Hayır Tutumu) arasında doğrudan bir uyuşma var gibi gözükmesine rağmen, 4 parlamenterin mensubu oldukları siyasi partiler resmi olarak Türkiye'nin üyeliğini desteklemeyen, şahsen Türkiye'nin üyeliğini desteklediklerini açık bir şekilde dile getirmiştir. Ayrıca, Türkiye'deki iç gelişmeler ve iç politikadan dolayı Türkiye'nin üyeliğine dair tutumunu değiştirdiğini ifade eden bir katılımcı ise siyasi partisinin resmi çizgisinin, Türkiye'yi desteklemeye yönünde olduğunu ve bunun hiç değişmediğini açıklamıştır.

Burada vurgulamak gerekir ki, aşağıdaki açıklamada bulunan sol görüşlü bir parlamenter haricinde, partilerinin Türkiye'yi üyelik yolunda desteklemeye yönünde bir görüş benimsediğini açıkça dile getiren 10 parlamenterin siyasi partileri, siyasi yelpazenin sağında konumlanmaktadır. Sol görüşlü olan parlamenter ise şunları belirtmiştir:

“Tüm kriterler yerine getirilse bile, Avrupa entegrasyonunun derinleştirilmesi ile ilgili sorun hala geçerliliğini koruyor. Şahsi kanaatimce ve ayrıca siyasi partimin görüşüne göre, bu çok önemli: AB bu kadar açık ve olabildiğince geniş olmamalı. Uluslararası siyasette, siyaseten güçlü bir AB olmasını gerektiren zorluklar olduğunu düşünüyorum”.

Araştırmamızdaki bulguların, Türkiye'nin AB üyeliğinin Avrupa'daki sağ görüşlü partiler arasında daha az rağbet gördüğüne dair yaygın görüşü teyit ettiğini düşünmekteyiz. Siyasi partilerinin AB'nin Türkiye'ye yönelik genişlemesini desteklemediğini ifade eden 10 katılımcıdan 9'unun, siyasi yelpazenin sağında konumlanan partilerin üyeleri olduğu dikkate alındığında, araştırmamız bunu açıkça ortaya koymakta ve doğrulamaktadır.

Bu sorunun önemli bulgularından bir diğeri ise, katılımcıların %23'ünün siyasi partilerinin Türkiye'yi destekleme veya desteklememe arasında bir tercihi olmadığını belirtmesi olmuştur. Ancak, parlamenterlerin tamamı görüşmelerin başında destekleme veya desteklememe konusundaki tutumlarını açıkça beyan ettiklerinden dolayı, bu bulgu parlamenterlerin kararsız olduğu manasına gelmemektedir.

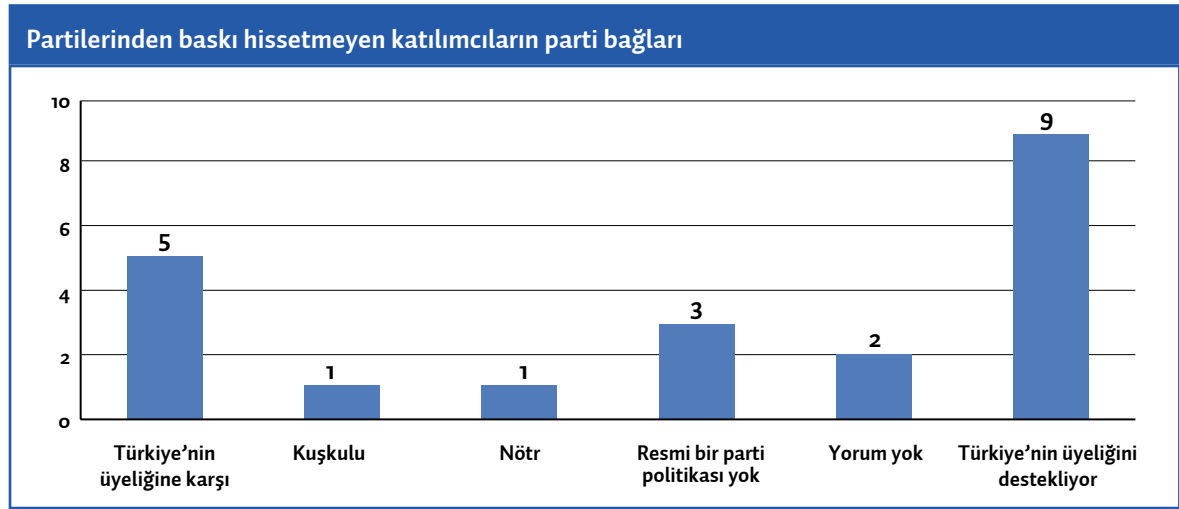

Yukarıdaki grafikten görüleceği üzere, katılımcıların %47'si Türkiye'nin AB üyeliği ile ilgili tutumlarında partilerinin etkisi altında olup olmadıklarını açıkça belirtmemiştir. %40 gibi önemli bir bölümü partilerinin Türkiye ile ilgili kararlarında kendilerini etkilemediğini ifade ederken, sadece %13'ü partilerinin tutumlarından etkilendiklerini dile getirmiştir.

Söz konusu %47 sonucunun çıkması, parlamenterlerin parti baskısı hakkında açık konuşma isteksizliği veya önemli bir yorumda bulunabilecek düzeyde somut bir tecrübeye sahip olmamaları gibi çeşitli faktörlere bağlanabilecek olmasına rağmen, bu sonucun diğer verilerle çapraz eşleştirildiğinde farklı bir eğilime işaret ettiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda vurgulamak gerekir ki, partilerinin kendi şahsi tutumları üzerindeki etkisi hakkında somut bir

açıklamada bulunmayan 25 katılımcıdan 18'i ayrıca partilerinin Türkiye'nin üyeliğini desteklediğini belirtmiştir. Bu bulgu, Türkiye'nin üyeliğini destekleyen partilere mensup hiçbir parlamenterin kendi şahsi görüşünün Türkiye'yi desteklemeye yönünde olmadığı bulgusuyla birleştirildiğinde, bu sonucun parlamenterlerin⁶⁰ kendi tutumları ile partilerinin tutumları arasındaki paralelliği ifade etme ihtiyacını hissetmemesi gibi genel bir eğilimi gösterdiği sonucuna ulaşmaktayız.

Partilerinin Türkiye ile ilgili kişisel kararlarında veya tutumlarında bir etkisi olmadığını belirten %40 ise üzerinde durulması gereken başka bir nokta olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgu, katılımcıların önemli bir bölümünün Türkiye'nin AB üyeliği hakkında kendi duruşlarını şekillendirirken partilerinin resmi ideolojilerinin bir baskısını hissetmediğini göstermektedir. Bu bulgunun parti tutumlarına göre dağılımı aşağıda detaylı olarak verilmiştir.

Son olarak, araştırmamız katılımcıların %13'ünün partilerinin tutumlarından etkilendiğini düşündüklerini göstermektedir. Bu tür bir cevap birkaç şekilde değerlendirilebilecek olmasına rağmen, araştırmamız özellikle partilerin üyelerini nasıl etkilediklerine odaklanmadığından, partilerin yönetimi ile üyeleri arasında resmi bir baskı, üstlü kapalı bir fikir birliği veya ideolojik bir mutabakat olup olmadığını söylemek mümkün olmayacaktır.

60 Türkiye'nin üyeliğini destekleyen partilere mensup 18 parlamenter.

Yukarıdaki şekilden de görülebileceği üzere, katılımcıların %38'i Türkiye'nin AB üyeliği hakkındaki tutumlarında seçmenlerinin veya toplumun etkisi altında olup olmadığını açık bir şekilde ifade etmemiştir. %49 gibi önemli bir bölümü ne seçmenlerin ne de toplumun Türkiye ile ilgili kararları üzerinde bir etkisi olmadığını belirtirken, sadece %13'ü toplumdan tamamen veya kısmen etkilendiğini dile getirmiştir.

Katılımcıların %9'luk⁶¹ bölümünün, yani Türkiye ile ilgili kararlarında toplumun veya seçmenlerinin bir etkisi olduğunu belirten katılımcıların daha fazla analiz ile derinlemesine incelenmesi gerekmektedir. Katılımcılardan biri, seçim bölgelerindeki Türk toplumundan Türkiye'nin AB üyeliğini destekleme yönünde ciddi ölçüde etkilendiğini belirtirken, hem kişisel hem de partilerinin resmi tutumları Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemeye yönelik olmasına rağmen üç katılımcı, AB genişlemesine dair nihai bir karar verirken kamuoyu görüşünün hala önemli olduğunu dile getirmiştir. Katılımcılardan biri bunu şu şekilde açıklamıştır, "AB genişlemesi gibi önemli bir konuda ülkedeki çoğunluğun aleyhinde bir karar veremezsiniz".

Bazı araştırmalar, seçmen baskısının politikacıların siyasi ortamda sergiledikleri davranışlarını ve dile getirdikleri görüşlerini şekillendirirken önemli oranda etkili olduğunu göstermiştir.⁶² "27 Avrupa ülkesinin vatandaşları arasında Türkiye'nin AB üyeliğine yönelik tutumlar" isimli araştırmalarında Gerhards ve Hans, AB vatandaşlarının çoğunun Türkiye'nin üyeliğini desteklemediğini ve politikacılar üzerinde vatandaşlarını göz ardı etmemeye yönelik yarattıkları baskının küçümsenemeyeceğini öne sürmüştür. Başka bir araştırmacı ise, "Türkiye'ye yönelik olumlu kamuoyu görüşündeki yüzde birlik artış, özel statü tadili aleyhinde oy verme olasılığını yüzde 9,3 oranında artırmaktadır" sonucuna vararak, parlamenterlerin Türkiye ile ilgili oy verirken yaşadıkları toplum baskısının önemini istatistiksel bulgularla vurgulamıştır.⁶³ Bu araştırmanın genel bulgularına göre, kamuoyu görüşündeki en ufak bir değişiklik bile parlamenterlerin oy verme davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Ancak bizim araştırmamız, tüm parlamenterlerin sadece %13'ünün Türkiye ile ilgili konularda karar verirken toplumdan bir tür baskı hissettiklerini göstermektedir.

61 5 parlamenter

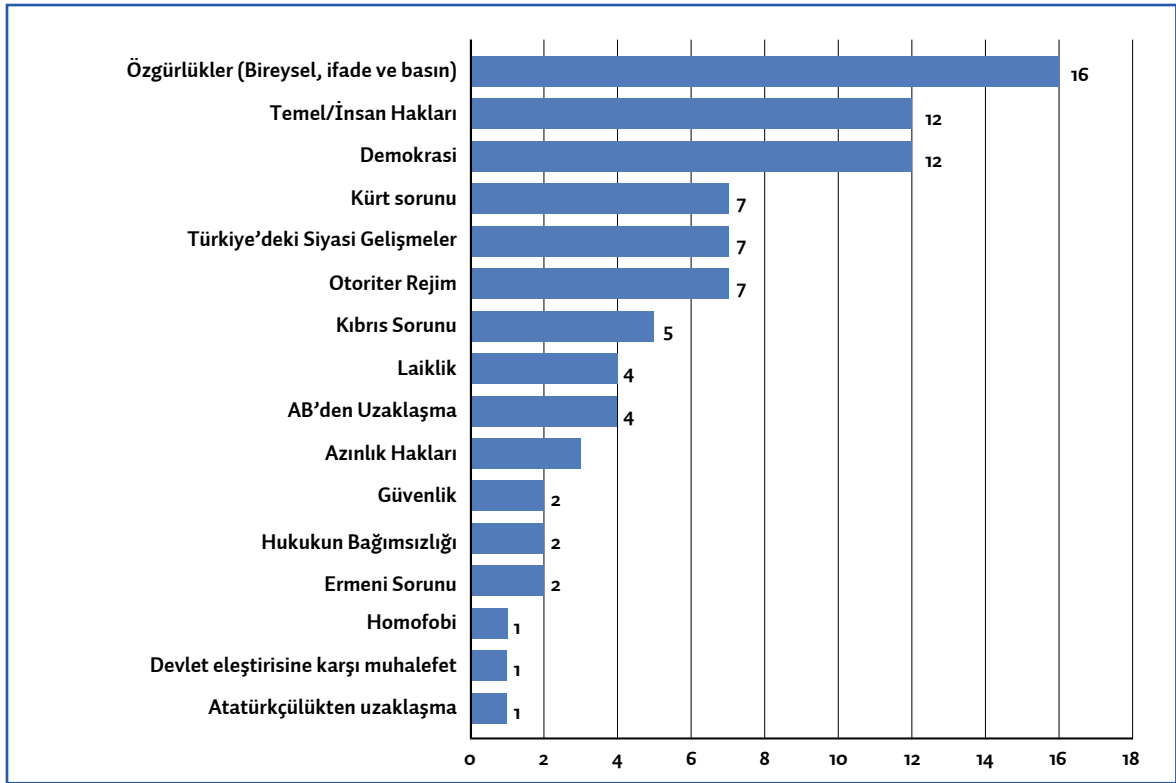
62 Hans, Silke ve Jürgen Gerhards.(2010) "Why Not Turkey?" Alındığı kaynak: http://www.polsoz.fu-berlin.de/soziologie/arbeitsbereiche/makrosoziologie/mitarbeiter/lehrstuhlinhaber/dateien/Why_not_Turkey.pdf

63 YUVACI, Abdullah. (2013) "The voting behavior of the European parliament members on Turkish accession: an analysis of the impact of member-state, European party groups and national party affiliations on a special status amendment vote for Turkey," Alındığı kaynak: <http://www.meliksah.edu.tr/ayuvaci/wp-content/uploads/2014/06/EP-on-Turkey-full-text.pdf>

5. Bölüm

Parlamententerlerin Türkiye-AB İlişkilerine Dair Temel Kaygıları

Görüşmeler boyunca, katılımcılara Türkiye-AB ilişkilerini aksamasına neden olan faktörler doğrudan sorulmamasına rağmen, önemli bir bölümü (toplam 53 parlamenterin 42'si) bu tür konulardaki görüşlerini dile getirmiştir. Elde edilen bu bulgu, yarı yapılandırılmış görüşme yönteminin görüşülen kişilerin kendilerine spesifik bir soru sorulmadan alakalı veya önemli gördükleri konulara da değinmelerine zemin hazırladığı için, özellikle Avrupalı parlamenterlerin Türkiye ile ilgili görüşlerinin anlaşılmasında faydalı olduğunu göstermektedir. Görüşmeler esnasında katılımcıların çoğu tarafından belirli bazı konular daha sık dile getirildiğinden dolayı, bu bölüm öne çıkan bu konuların detaylı analizine ayrılmıştır.

Şekil 3 Bu grafikteki bulgular, araştırmaya katılan parlamenterlerin görüşmelerdeki ifadelerinde hangi faktörü kaç kez tekrar ettikleri baz alınarak sıralanmıştır. Belirtmek gerekir ki, bazı katılımcılar, görüşmeler esnasında birden fazla kaygıyı dile getirmiştir.

Bu rakamlar, Avrupalı parlamenterler arasında Türkiye'deki kişisel özgürlükler, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, insan hakları, demokrasi, Kürt sorunu, yerel siyasi gelişmeler ve otoriter eğilimlerin artması ile ilgili büyük bir kaygı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu kaygılar katılımcılar tarafından temelsiz bir biçimde dile getirilmemiştir; bunları ifade eden parlamenterler, muhakemelerini geçtiğimiz yıllarda AB-Türkiye ilişkilerini sınırladığını düşündükleri bir çerçeve kapsamında ele almıştır. 2006 yılından beri Katılım Müzakereleri ile AB-Türkiye ilişkilerinde bir durgunluk yaşandığından dolayı, bu bulgular Avrupalı yasa yapıcıların sürecin geçmişi, bugünü ve geleceği ile ilgili yaygın algılarını anlamak konusunda son derece önemlidir.

"Artık bu konuda nazikçe konuşmanın vaktinin geçtiğini düşünüyorum, çünkü (Türkiye'nin) her zaman büyük bir destekçisi oldum. Türkiye'nin AB'ye tam üye olmasının büyük bir destekçisiydim, ancak şu anda Türkiye'nin uluslararası ilişkilere, insan haklarına ve ifade özgürlüğüne karşı yaklaşımı çoğumuzun hayal kırıklığına uğratmış durumda. Bu çok üzücü"

"Öncelikle Türkiye'nin ödevini yapması gerekiyor. Türkiye'nin müzakere sürecindeki bir aday ülke olarak Topluluk Müktesebatı'nı kademe kademe uygulaması gerektiğini ve Topluluk Müktesebatı'nın içinde yer alan her şeyin, toplumsal, demografik ve politik olmak üzere farklı kategorilerde Türkiye için zorunlu olduğunu bilmesi lazım. Özellikle şu anda siyasi kriterler açısından Türkiye'nin bu durumun üstesinden gelebileceğine dair ciddi endişeler taşıyoruz. Temel haklar veya adalet sisteminin bağımsızlığı ile ilgili konuşursak, bizim açımızdan her şey sorunlu gözüküyor. Eğer Türkiye ödevini yaparsa bu cidden faydalı olacaktır."

Türkiye'nin uluslararası arenada ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, insan hakları ve demokrasi gibi yukarıda bahsi geçen alanlarda ortaya koyduğu genel görünümüne bakıldığında bu kaygılar daha iyi anlaşılabilir.

Economist'in araştırma birimi Intelligence Unit tarafından yayınlanan "2014 Demoktasi Endeksi"ne göre, Türkiye, AB üyesi ülkelerin yer aldığı "tam demokrasiler" ve "kusurlu demokrasiler" kategorilerinden sonra gelen "melez rejim" kategorisine dâhil edilmiştir.⁶⁴ Buna ek olarak, Freedom House'un basın ve medya özgürlüğü endeksinde belirtildiği üzere, Türkiye özgür basını olmayan ve sadece kısmi internet özgürlüğüne sahip bir ülke olarak sınıflandırılmaktadır.⁶⁵ Aynı endekse göre, Türkiye'nin genel özgürlük durumu 2015 yılında, "yolsuzlukla mücadele mekanizmalarına ve hukuki süreçlere karşı daha bariz devlet müdahalesi ve çoğunluğu oluşturan Sünni Müslümanlar ile azınlık Aleviler arasındaki artan gerilimlerden dolayı aşağı doğru giden bir eğilim" ile birlikte, "kısmen özgür" olarak tanımlanmıştır.⁶⁶ Ayrıca, Türkiye "2015 Dünya Özgürlük Endeksi" tarafından toplam 180 ülke arasında 149. sırada yer almıştır ve bu yapılan çalışmanın tamamında en kötü ikinci kategoriye tekabül etmektedir.⁶⁷ Ayrıca belirtmek gerekir ki, Türkiye'nin sırası 2006 ile 2014 yılları arasında düşüş göstermiş ve 98'den 154. sıraya inmiştir.⁶⁸ 2015 yılındaki son çalışmada ise şöyle belirtilmiştir:

"Türkiye'nin endeksteki yükselişinin bir bağlama yerleştirilmesi gerekiyor. Bunun sebebi her şeyin ötesinde, kendilerine yönelik kovuşturma devam etme ve herhangi bir zamanda bu tekrar tutuklanma ihtimali olan ve 2014 yılında şartlı tahliye

64 The Economist Intelligence Unit. (2014) Demokrasi Endeksi. Alındığı kaynak: <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>

65 Freedom House. (2015) Basın ve medya özgürlüğü endeksi. Alındığı kaynak: <https://freedomhouse.org/country/turkey#.Vbsw4Pmqkko>

66 Freedom House (2015) Dünyada özgürlük endeksi. Alındığı kaynak: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/turkey#.Vbs4Gvmqkko>

67 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi (2015). Alındığı kaynak: <http://index.rsf.org/#!/index-details/TUR>

68 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi (2015). Alındığı kaynak: <http://index.rsf.org/#!/index-details/TUR>

yoluyla serbest bırakılan yaklaşık 40 tane tutuklu gazeteciydi. Türkiye'nin siber-sansür, davalar, önemli gazetecilerin işten çıkarılması ve medyaya konuşma yasağı getiren talimatlar gibi konuları kapsayan "temel durum" puanı kötüleşmiştir ve bu da haber alma özgürlüğünün azalmaya devam ettiğini göstermektedir"⁶⁹

Bu uluslararası endekslerin ve araştırmaların iddiaları dikkate alındığında, parlamenterlerin endişelerini dile getirdiği bağlamın daha iyi anlaşılabilceğini düşünmekteyiz. Bu doğrultuda, Türkiye'nin özgürlük, demokrasi ve temel haklar ile ilgili konularda uluslararası arenadaki imajının kötüye gitmesinin, Avrupalı yasa yapıcılarıdaki endişenin artmasına ve Türkiye'nin AB'ye girmeye bağlılığının sorgulanmasına katkıda bulunduğu inanılmaktadır.

69 Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi (2015). Alındığı kaynak: <http://index.rsrf.org/#!/index-details/TUR>

Saha Araştırmasına Dayanan Politika Önerileri

1. Avrupa Birliği'nde toplumu temsil eden kişilerin sadece küçük bir bölümünün Türkiye'nin AB üyeliğine dair önyargılı ifadelerde bulunmasına rağmen, bu grubun büyük bir çoğunluğu temsil ettikleri halkın, hiçbiri katılım kriterleri arasında yer almayan sosyo-kültürel, dini veya tarihsel nedenlerden ötürü önemli derecede önyargılı olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla, Avrupalı temsilciler ve siyasetçiler, halkı katılım süreci hakkında bilgilendirmek ve Türkiye'nin üyeliğine dair kendi tutumları doğrultusunda kamuoyu görüşünü etkilemek amacıyla kamu diplomasisi ve toplum odaklı çalışmalar yürütmelidir.
2. Hem Türkiye hem de AB, Türkiye'nin AB'ye girmesinin yerel ve uluslararası faydalarını teşvik eden kamu diplomasisi çalışmalarını genişletmelidir.
3. Türkiye, Orta Doğu'da vazgeçilmez bir aktör olarak görüldüğü için, AB Orta Doğu'da uzun vadeli ve önemli bir paydaş olabilmek amacıyla, Türkiye ile kısa vadeli ve ağırlıklı olarak askeri işbirlikleri yerine Türkiye'nin AB üyeliğine öncelik tanımalıdır.
4. AB, bir 'Hıristiyan Kulübü' olarak negatif görünümünün farkında olmalı ve Türkiye'yi AB'ye kabul etmenin, sadece "yerel etnik istikrar"ına ve Müslüman nüfusu nazarında daha fazla güvenilirlik kazanmasına katkıda bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda AB'yi İslam dünyasında daha güvenilir bir uluslararası aktör haline getirebileceğini bilmelidir.
5. Türkiye, karmaşık yerel siyasi gelişmeleri daha iyi açıklayabilmek ve Avrupalı kanun koyucularla daha verimli bir biçimde temas kurabilmek amacıyla önemli AB ülkelerinde ve aynı zamanda Brüksel'de daha aktif ve görünür olmalıdır.
6. Türk milletvekilleri ile yaptığımız görüşmelere dayanarak, Türkiye'deki siyasi partilerin Türkiye'nin AB üyeliğine dair net ve kararlı bir gündem geliştirmesi gerektiği düşünölmektedir. Türkiye-AB ilişkilerine yönelik ortak, partiler üstü bir yaklaşım sadece kararlılık açısından Türkiye'nin Avrupa'daki görünümünün iyileşmesine katkıda bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda Türkiye'deki kamuoyu görüşünü AB üyeliğine yönelik desteği er ya da geç arttıracak şekilde etkileyecektir.
7. Türkiye, ilgili tüm alanlarda müktesebata uyum sağlamak için reform sürecini hızlandırmalıdır.
8. Avrupalı yasa yapıcılar ve kanun koyucular, Avrupa'daki artan İslamofobi ve yabancı düşmanlığı ile Türkiye'nin AB üyeliğine karşı sosyo-kültürel önyargılar arasındaki paralelliğe dikkat çekmelidir. Bu doğrultuda, Avrupa'da Müslümanlara yönelik ayrımcılığı azaltmaya ve Türkiye'nin üyeliğine dair nesnel katılım kriterlerini uygulamaya yönelik çalışmalar düzenlenmeli ve Avrupa düzeyinde uygulanmalıdır.
9. Kültürel çeşitliliğin teşvik edilmesi, AB için bir öncelik olmalı ve genişleme süreci, ayrımcılıkla mücadeleyi hedefleyen bu tip programlara da dâhil edilmelidir.

-
10. Türkiye, Avrupa'nın önde gelen siyasi partileriyle yakın bir ilişki içinde olmalıdır. Özellikle Avrupa'da yönetim kademesinde bulunan olan sağ görüşlü muhafazakâr partiler, Türkiye'deki mevkidaşlarıyla benzer dünya görüşlerine sahiptir; dolayısıyla, AB ile Türkiye arasında yeni bir uzlaşma turunu tetiklemek için yakın işbirliği yapılması bir zorunluluk olarak gözükmektedir.
 11. Türkiye, özgürlükler, haklar ve demokrasi konularında uluslararası arenadaki negatif görünümünün farkında olmalıdır. Bu doğrultuda, uluslararası düzeyde imajını düzeltmek ve katılım sürecine yönelik bağlılığını göstermek için politikalar geliştirmesi gerekmektedir.
 12. Muğlâk bir biçimde tanımlanmış 'hazmetme kapasitesi' kavramı, 1993 Kopenhag Zirvesi'nden beri resmi olarak katılım çerçevesinin bir parçası olduğu için açık ve net biçimde ifade edilmelidir.

Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceğine Dair Genel Politika Önerileri

1. AB 2000'li yılların başlarında Türkiye üzerinde güçlü bir nüfuza sahipti, Türkiye'nin yerel siyasetinde yapıcı bir muhalefet rolü oynadı ve bu da nihayetinde birçok alanda reform sürecini hızlandırdı. Son birkaç yılda, Birlik bu nüfuzunu kaybetti ve siyasi süreçler üzerinde neredeyse hiçbir etkisi kalmadı. AB'nin bu yapıcı muhalefet rolünü oynamaya devam etmesi ve Türkiye'deki reformları teşvik etmesi gerekmektedir.
2. AB, Türkiye vatandaşlarının AB üyesi ülkelerde serbestçe seyahat edebilmesine olanak sağlayan vize serbestisi protokolünü karara bağlamaya yönelik çalışmalar yapmalıdır. Böylece, Türkiye vatandaşlarının Avrupa toplumuna entegrasyonu için pozitif bir teşvik sağlanabilir ve bu da Türkiye'ye ve vatandaşlarına yönelik mevcut sosyo-kültürel önyargıları azaltabilir.
3. AB ile Türkiye arasındaki ticaret ve Türkiye'nin AB'ye ekonomik entegrasyonu daha da iyileştirilmelidir. AB, Gümrük Birliği'nin tamamlanmasına ek olarak, Türkiye'yi Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı'na dâhil etmeyi göz önünde bulundurmalıdır. Bu sayede, sadece ekonomik alanda değil, diğer alanlarda da daha fazla entegrasyonun ve reformların önü açılabilir.
4. AB'nin kendi sınırları içinde daha fazla yerleşim planı ve insani yardım programı geliştirerek, Suriyeli mülteci akışının yönetimi konusunda sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.
5. AB, Türkiye'yi teşvik etmek ve Türkiye'nin tam üyelik için gereken temel reformları gerçekleştirmesi için kapatılan fasılları açmalıdır.

Kaynakça

Accession Criteria. Avrupa Komisyonu Sözlüğü. 7 Eylül 2012. Web. http://ec.europa.eu/enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.htm

Avrupa Birliği'nin Genişlemesini Müteakiben Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye Arasında Ortaklık İlişkisi Kurulmasına Dair Anlaşmaya KATMA PROTOKOL. (2005). *Avrupa Birliği Resmi Gazetesi*, 58-68. <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=2281>

ECRI Faaliyetleri Hakkında Yıllık Raporlar. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu. 2012. Web. <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual.Reports/Annual%20report%202012.pdf>

ECRI Faaliyetleri Hakkında Yıllık Raporlar. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu. 2013. Web. <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual.Reports/Annual%20report%202013.pdf>

ECRI Faaliyetleri Hakkında Yıllık Raporlar. Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu. 2014. Web. <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Annual.Reports/Annual%20report%202014.pdf>

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. TC Avrupa Birliği Bakanlığı. <http://www.abgs.gov.tr/index.php?l=1&p=289>

Aydın-Düzgüt, Senem. "The Souring of Turkey-EU Relations: Is There a Way Out?", Heinrich Böll Stiftung, 2013. Web. http://eu.boell.org/sites/default/files/uploads/2013/12/aydin_turkey_eu_relations.pdf

Barysch, K. "What Europeans think about Turkey and why" Center for European Reform, 2007. s: 1-6. Web. http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/essay_turkey_barysch_25sept07-1392.pdf

Benhabib, Seyla ve Türküler Işıksel. "Ancient Battles, New Prejudices, and Future Perspectives: Turkey and the EU." *Constellations* (2006). s: 218. Web. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1351-0487.2006.00452.x/full>

Başkanlığın Sonuçları. Avrupa Konseyi Kopenhag Zirvesi. 1993. Web. http://www.europarl.europa.eu/summits/copenhagen/co_en.pdf

AB-Türkiye İlişkilerinde Şartlılık, Etki ve Önyargı. 2007. Instituto Affari Internazionali & TEPAV. Web. http://www.iai.it/sites/default/files/quaderni_e_09.pdf

Demokrasi Endeksi. The Economist Intelligence Unit. 2014. Web. <http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>

Ebner, Adrian. "Turkish Culture as European Culture? - Cultural Diplomacy and Turkey's Road towards EU Membership." Andrassyuni, 2014. Web. <http://www.andrassyuni.eu/upload/File/Forschung/Andrassyuni Beitrage IB/8-BIBEbnerdeff.pdf>

Emerson, M., de Clerck-Sachsse, J., Noutcheva, G., & Aydin, S. "Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?" *CEPS Politika Dosyaları*, 2006. 1-24. Web. <http://www.ceps.eu/system/files/book/2009/08/1381.pdf>

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT). *Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica Online*. Encyclopædia Britannica Inc., 2015. Web. <http://www.britannica.com/topic/European-Coal-and-Steel-Community>

European Union: Brief Background and History. University of San Francisco. Web. 8 Temmuz 2015. <http://www.usfca.edu/fac-staff/boaz/pol357/jan27.htm>

France Backs Opening New Chapter of EU Talks with Turkey. Embassy of France in London, 15 Şubat 2013. Web. <http://www.ambafrance-uk.org/France-wants-to-give-new-boost-to>

Grabow, K., & Hartleb, F. "Expanding the Demagogues: Right-wing and National Populist Parties in Europe" Konrad Adenauer Stiftung, 2013. Web. http://www.kas.de/wf/doc/kas_35420-544-2-30.pdf?140519123322

Hakura, F. "Turkey and the European Union." Nicholas Kitchen (Editör). London School of Economics, 2005. Web. <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/eu.pdf>

Hans, Silke, and Jürgen Gerhards. "Why Not Turkey?" *Berlin Özgür Üniversitesi*. 2010. Web. http://www.polsoz.fu-berlin.de/soziologie/arbeitsbereiche/makrosoziologie/mitarbeiter/lehrstuhlinhaber/dateien/Why_not_Turkey.pdf

Dünyada özgürlük endeksi. Freedom House. 2015. Web. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/turkey#.Vbs4Gvmqqk><http://index.rsf.org/#!/index-details/TUR>

Basın ve medya özgürlüğü endeksi. Freedom House. 2015. Web. <https://freedomhouse.org/country/turkey#.Vbsw4Pmqkko>

Basın Bildirisi Detayları. Avrupa Komisyonu. Son güncelleme tarihi: 21 Nisan 2015. Web. http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-93-3_en.htm?locale=en

Kamuoyu Görüşü. Standart Eurobarometer Arşivleri. Son güncelleme tarihi: 31 Temmuz 2015. Web. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_arch_en.htm

Rasmussen, Maya Kluger. "Another Side of the Story: A Qualitative Case Study of Voting Behaviour in the European Parliament." *Political Studies Association* 28 (2008): 11-18. Web. <http://www.epin.org/new/files/MRAarticle.pdf>

Simon Hix, Roger Scully and David Farrell (2000-2010). "EPRG MEP Araştırma Verileri." *LSE*. Web. <http://www.lse.ac.uk/government/research/resgroups/EPRG/MEPsurveyData.aspx>

Simon Hix, Roger Scully and David Farrell (2011) 'National or European Parliamentarians? Evidence from a New Survey of the Members of the European Parliament'. Alındığı kaynak: <http://www.lse.ac.uk/government/research/resgroups/EPRG/pdf/Hix-Scully-Farrell.pdf>

Standart Eurobarometer 82, Güz 2014. Avrupa Komisyonu. Web. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_publ_en.pdf

Cecilia Malmström'ün AB-Türkiye Arasındaki Geri Kabul Anlaşmasının TBMM'de Onaylanması Hakkında Açıklaması, 26 Haziran 2014. Web. http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-14-210_en.htm

Toksabay Esen, Aslı. "Avrupa Birliği'nin Hazmetme Kapasitesi ve Türkiye'nin Üyeliği: Tanımlar ve Yorumlar", TEPAV, Mayıs 2007. Web. http://www.tepav.org.tr/upload/files/1252667182r9668.Absorption_Capacity_Of_The_Eu_And_Turkish_Accession_Definitions_And_Comments.pdf

Avrupa Birliği Antlaşması. EUR-lex. *Birleştirilmiş sürüm* (2012). Web. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012M/TXT>

Türkiye İlerleme Raporu. Avrupa Komisyonu (2012). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

Türkiye İlerleme Raporu. Avrupa Komisyonu (2013). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf

Türkiye İlerleme Raporu. Avrupa Komisyonu (2014). Alındığı kaynak: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

Türkiye-AB İlişkileri. Dışişleri Bakanlığı. Web. 21 Temmuz 2015. <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>

Türkiye - AB İlişkileri. Türkiye Dış İşleri Bakanlığı. Web. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-iliskilerine-genel-bakis.tr.mfa>

UK-Turkey Relations and Turkey's Regional Role - Foreign Affairs Committee Contents. House of Commons, 4 Nisan 2012. Web. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201012/cmselect/cmfaff/1567/156711.htm#note425>

Whitaker, Richard, Simon Hix ve Galina Zapryanova. "Research: MEPs in the 2014-19 European Parliament: The Rise of Euroscepticism?" *Leicester Üniversitesi*. Web. <http://www2.le.ac.uk/departments/politics/research/meps-in-the-2014-19-european-parliament-the-rise-of-euroscepticism/meps2014-19>

Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi (2015). Web. <http://index.rsf.org/#!/index-details/TUR>

Yılmaz, Hakan. "Avrupalıların Müstakbel Bir AB Üyesi Olarak Türkiye'ye Bakışları." 2009. http://www.academia.edu/3075715/Problems_of_Europeanization_and_European_Perceptions_of_Turkey_as_a_Future_Member_State

YUVACI, Abdullah. "The voting behavior of the European parliament members on Turkish accession: an analysis of the impact of member-state, European party groups and national party affiliations on a special status amendment vote for Turkey," Melikşah Üniversitesi. 2013. Web. <http://www.meliksah.edu.tr/ayuvaci/wp-content/uploads/2014/06/EP-on-Turkey-full-text.pdf>

Ek 1

AVRUPA PARLAMENTOSU'NDAN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	SİYASİ PARTİ	GRUP
1	Alyn Smith	İskoçya Ulusal Partisi (Scottish National Party)	Yeşiller Grubu/ Avrupa Özgür İttifakı
2	Amjad Bashir	Muhafazakâr Parti (Conservative Party)	Avrupa Muhafazakârları ve Reformist Grup
3	Artis Pabriks	Birlik (Vienotība)	Avrupa Halk Partisi
4	Bodil Ceballos	İsveç Yeşiller Partisi (Miljöpartiet de gröna)	Yeşiller Grubu/ Avrupa Özgür İttifakı
5	Brando Benifei	Demokratik Parti (Partito Democratico)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu
6	Ernest Maragall	Nova Esquerra Catalana	Yeşiller Grubu/ Avrupa Özgür İttifakı
7	Fernando Maura Barandiaran	Birlik, Kalkınma ve Demokrasi (Unión Progreso y Democracia)	Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu
8	Frank Engel	Hristiyan-Sosyal Halk Partisi (Parti chrétien social luxembourgeois)	Avrupa Halk Partisi
9	Heidi Hautala	Finlandiya Yeşiller Partisi (Vihreä liitto)	Yeşiller Grubu/ Avrupa Özgür İttifakı
10	Helga Stevens	Yeni Flaman İttifakı (Nieuw-Vlaamse Alliantie)	Avrupa Muhafazakârları ve Reformist Grup
11	Ilhan Kyuchyuk	Hak ve Özgürlükler Hareketi	Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu
12	Ismail Ertug	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu
13	Ivo Vajgl	Slovenya Demokratik Emekliler Partisi (Demokratična Stranka Upokojencev Slovenije)	Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu
14	Jaroslav Walesa	Sivil Platform (Platforma Obywatelska)	Avrupa Halk Partisi
15	Javier Lopez	Katalan Sosyalist Partisi (Partit dels Socialistes de Catalunya)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu
16	Jordi Sebastia	Taahhüt Koalisyonu (Coalició Compromís)	Yeşiller Grubu/ Avrupa Özgür İttifakı
17	Kati Piri	İşçi Partisi (Partij van de Arbeid)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu
18	Knut Fleckenstein	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu

AVRUPA PARLAMENTOSU'NDAN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	SİYASİ PARTİ	GRUP
19	Marc Tarabella	Sosyalist Parti (Parti Socialiste)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu
20	Marietje Schaake	Demokratlar 66 (Netherlands Democraten 66)	Avrupa Liberal ve Demokratlar İttifakı Grubu
21	Michael Gahler	Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich-Demokratische Union)	Avrupa Halk Partisi
22	Paul Rübig	Avusturya Halk Partisi (Österreichische Volkspartei)	Avrupa Halk Partisi
23	Pavel Poc	Çek Sosyal Demokrat Parti (Česká strana sociální demokratická)	Avrupa Sosyalistler ve Demokratları İlerici İttifakı Grubu
24	Renate Sommer	Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich-Demokratische Union)	Avrupa Halk Partisi
25	Takis Hadjigeorgiou	Emekçi Halkın İlerici Partisi (Anorthotiko Komma Ergazomenou Laou)	Avrupa Birleşik Solu – Kuzey Yeşil Solu Konfederal Grubu
26	Tiziana Beghin	Beş Yıldız Hareketi (Movimento 5 Stelle)	Avrupa Özgürlük ve Direk Demokrasi Grubu
27	Tomas Zdechovsky	Hristiyan ve Demokratik Birlik – Çekoslovak Halk Partisi (Křesťanská a demokratická unie)	Avrupa Halk Partisi

BİRLEŞİK KRALLIK'TAN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	PARTİ
1	Ann Clwyd	İşçi Partisi (The Labour Party)
2	Fabian Hamilton	İşçi Partisi (The Labour Party)
3	Lord Balfe	Muhafazakâr Parti (Conservative Party)
4	Lord Clement-Jones	Liberal Demokratlar (Liberal Democrats)
5	Sir Tony Baldry	Muhafazakâr Parti (Conservative Party)

BELÇİKA'DAN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	PARTİ
1	Brecht Vermeulen	Yeni Flaman İttifakı (Nieuw-Vlaamse Alliantie)
2	Fatma Pehlivan	Sosyalist Parti (Socialistische Partij Anders)
3	Griet Smaers	Flaman Hristiyan Demokrat Partisi (Christen-Democratisch en Vlaams)
4	Meyrem Almaci	Flaman Yeşiller Partisi (Groen)
5	Raf Terwingen	Flaman Hristiyan Demokrat Partisi (Christen-Democratisch en Vlaams)
6	Anonim	Yeni Flaman İttifakı (Nieuw-Vlaamse Alliantie)
7	Anonim	Flaman Liberal Demokrat Parti (Open Vlaamse Liberalen en Democraten)
8	Wouter de Vriewndt	Flaman Yeşiller Partisi (Groen)

ALMANYA'DAN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	PARTİ
1	Andreas Nick	Hıristiyan Demokrat Birliği (Christlich-Demokratische Union)
2	Anonim	Sol Parti (Partei die Linke)
3	Dietmar Nietan	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
4	Dorothee Schlegel	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
5	Anonim	Hıristiyan Sosyal Birliği (Christlich-Soziale Union)
6	Heinz-Joachim Barchmann	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
7	Michelle Müntefering	Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)
8	Philipp Missfelder	Hıristiyan Demokrat Birliği (Christlich-Demokratische Union)

FRANSA'DAN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	PARTİ
1	Jacques Mezard	Avrupa Demokrat ve Sosyal Birliği Senato Grubu Başkanı (Président du groupe du Rassemblement Démocratique et Social Européen)
2	Laurence Dumont	Sosyalist Parti (Groupe socialiste, républicain et citoyen)
3	Meyer Habib	Bağımsızlar ve Demokratlar Birliği (Union des Démocrates et Indépendants)
4	Paul Giacobbi	Radikal, Cumhuriyetçi, Demokrat ve İlerici (Radical, républicain, démocrate et progressiste)
5	Pierre Lellouche	Halk Hareketi için Birlik (L'union pour un Mouvement Populaire)

TÜRKİYE'DEN KATILIMCILAR

	PARLAMENTER	PARTİ
1	Aykan Erdemir	Cumhuriyet Halk Partisi
2	Şafak Pavay	Cumhuriyet Halk Partisi
3	Rıza Türmen	Cumhuriyet Halk Partisi
4	Anonim	Milliyetçi Hareket Partisi

DİĞER KATILIMCILAR

	ADI	UNVANI/ÜYELİĞİ
1	Anonim	Hıristiyan Sosyal Birliği (Christlich-Soziale Union)'nden Alman bir parlamenterin danışmanı
2	Anonim	Hıristiyan Sosyal Birliği (Christlich-Soziale Union)'nden Alman bir parlamenterin danışmanı
3	Anonim	Birlik 90/Yeşiller (Bündnis 90/Die Grünen)'den Alman bir parlamenterin danışmanı
4	Patrick Paquet	Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR) Türkiye Masası Şefi
5	Thomas Grunert	Avrupa Parlamentosu Genişleme Dairesi Başkanı
6	Giles Portman	Dış İlişkiler Servisi Türkiye Danışmanı

Ek 2

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

“Diyaloğu ve Çözümü Teşvik Etmek: Avrupalı Parlamenteler Türkiye Hakkında Ne Düşünüyor?”

1-) Türkiye'nin AB'ye girmesini destekliyor musunuz? Evet / Hayır

Eğer cevabınız EVET ise, bu bölümden devam edin:

1a) Neden? Türkiye'nin AB üyeliğini desteklemenizin başlıca sebebi nedir?

1b) Lütfen Türkiye'nin lehine olan aşağıdaki faktörler hakkındaki görüşlerinizi öncelik sırasına göre numaralandırın veya açıklayın: (1 en önemli olmak üzere, 1'den 11'e kadar)

- Demografik
- Ekonomik büyüme
- Askeri savunma
- AB'nin Orta Doğu'daki dış politika hedefleri
- Doğu ile Batı arasında kültürel köprü görevi görmek
- Müslüman bir ülkenin AB'ye kabul edilmesi sonucunda Avrupa'daki yerel etnik istikrarın sağlanması
- Enerji bağımlılığı
- Rusya-Avrupa ilişkileri
- Ortadoğu-Avrupa ilişkileri
- Transatlantik ilişkiler
- Avrupa Birliği'ne katılım / genişleme
- Diğer (Lütfen belirtin)

1c) Her zaman bu görüşte miydiniz? Evet Hayır

1d) Şahsınız (ve bulunduğunuz mevki) Türkiye'nin AB'ye girme şansını uygulamada nasıl arttırabilir?

1e) Türkiye ile AB arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik GERÇEKÇİ yöntemler öneriniz (örneğin, Türk komisyonunun AB ilişkilerinde daha fazla gözetimi, Avrupalı parlamenterlerin Türkiye'ye yönelik desteğinin artırılması, Avrupa Parlamentosu ile TBMM arasında daha fazla iletişim vs.)

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

Eğer cevabınız HAYIR ise, bu bölümden devam ediniz:

1a) Her zaman bu görüşte miydiniz? Evet / Hayır

Eğer cevabınız HAYIR ise → Eğer böyleyse görüşünüzü ne değiştirdi?

Eğer cevabınız EVET ise → Görüşlerinizi neler şekillendirdi/etkiledi?

1b) Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesine sizi ikna etmeyen konular nelerdir?

1c) Bu sorunun üstesinden gelinebileceğini düşünüyor musunuz?

1d) AB'nin bu sorunların çözümü için yardım sağlaması gerektiğini düşünüyor musunuz?

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

2-) Türkiye için üyelik dışında başka bir formül var mı?

Evet

/

Hayır

Eğer EVET ise, alternatif seçenek nedir?

Eğer HAYIR ise, neden?

3-) TÜRKİYE’NİN İMAJİ

3a) Semenleriniz tarafından nasıl görülüyor?

3b) lkenizde nasıl görülüyor?

3c) Partiniz içinde nasıl görülüyor?

3d) Türkiye ile ilgili bilgileri başlıca hangi kaynaklardan alıyorsunuz?

4-) PARTİ KÜLTÜRÜ / SEÇMEN TALEPLERİ

4a) zellikle semenlerinizin sizin üzerinizdeki etkisi olmak üzere, toplum baskısı ne kadar etkili?

4b) nyargıların üstesinden gelinebileceğine inanıyor musunuz? Nasıl?

4c) Partiniz, Türkiye ile ilgili kararlarınızı nasıl etkiliyor?

4d) Dış politika ve AB ilişkileri / katılım ile ilgili konularda semenlerinize nasıl bilgi aktarıyorsunuz ve onlarla nasıl iletişim kuruyorsunuz?

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir
This project is co-funded by the European Union and the Republic of Turkey

5-) Sosyo-kültürel faktörlerden dolayı Türkiye'nin üyeliğine yönelik önyargılar olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

6-) Eğer Türkiye AB'ye katılırsa AB'nin iç dinamiklerini değiştireceğini düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Eğer EVET ise, ne şekilde?

Eğer HAYIR ise, neden?

7-) Eğer Türkiye AB'ye katılırsa veya bir aday ülke olarak ciddiye alınırsa katılım sürecinin Türkiye'nin iç dinamiklerini değiştirebileceğini düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Eğer EVET ise, ne şekilde?

Eğer HAYIR ise, neden?

“Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti’nin mali desteğiyle Siyasi Kriterler Hibe Programı kapsamında üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden sadece TESEV (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı) ve YFoT (Young Friends of Turkey) sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği ve/veya Türkiye Cumhuriyeti’nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.”

